

Фото Ксенії Гладішевої

УКРАЇНА — ЖЕРТВА РОСІЙСЬКО-ШВЕДСЬКОЇ ВІЙНИ

Олександр ШОКАЛО

Тож чому Полтавська битва стала південним вирішальним чинником у Північній війні? Чому дві могутні північні країни розв'язували свої геополітичні проблеми на території третьої, васальної, південної країни?

Швеція як могутня держава віддавна була стримуючим геополітичним чинником для московської експансії на Заході й Півночі, а в XVI ст. Московія тривалий час перебувала під протекторатом Швеції. Протягом XVII ст. між Швецією й Московією тривало воєнне протистояння за панування над Балтійським морем. Під час російсько-української війни 1658—1659 рр. Московія припинила воєнні дії на шведському фронті й кинула всі свої військові сили проти України. І все те московське ополчення, передусім "цвіт московської кінноти", загинуло 9 липня 1659 р. під Конотопом у битві з українсько-татарським військом під командуванням гетьмана Івана Виговського.

Подолати наслідки цієї воєнної катастрофи Московія спромоглася тільки через півстоліття, за царювання Петра I. А Україна тим часом під постійним посиленням московського диктату поступово втрачала політичну волю й військову силу, шукаючи засупництва то в Польщі, то в Туреччині, то в Швеції (це й давало підстави московським правителям вважати всіх українських гетьманів зрадниками). Петро I, добре знаючи можливості Московського царства, основну гарантію своїх реформаторських планів убачав у збройній силі. За короткий час цар настільки зміцнив державу, що перейшов до здійснення економічної й політичної експансії. Після невдалого диверсійного походу на Чорне море Петро I обрав найсприятливішим напрямком експансії Балтику, через яку відкривався вихід на Захід. У цих імперських замірах дуже прислужився молодому Петрові I досвідчений Іван Мазепа, якому належала найвища політична й військова влада в Україні, й цар не мав права розпоряджатися українськими збройними силами без гетьмана. Недарма Петро I нагородив Івана Мазепу (другого за чергою) новозапровадженим орденом св. Андрія Первозванного.

За правління І. Мазепи утворилася нова українська шляхта, яка, як і гетьман, хотіла незалежної України для себе. Ця новоутворена аристократія дбала тільки про свої станові інтереси й не думала про ціле су-

До 300-річчя Полтавської битви

Хоч у світовій військовій історіографії Полтавську битву й не розглядають серед 18-ти вирішальних, які змінили долю народів і держав на Євразійському континенті, однак ця битва стала не тільки переломним моментом у тривалій, виснажливій Північній війні (1700—1721) між Росією й Швецією за воєнно-політично-економічний контроль над Балтійським морем, а й поклала початок великодержавній гегемонії Росії у Східній Європі й виходу її на політичну арену в світі, відходу Швеції й Польщі на другорядні позиції та остаточного позбавлення державності України.

пільство, тим паче про поневолених селян. Так виник глибокий конфлікт між національним і соціальним, що й породив народний селянський рух на чолі з колишнім писарем державної канцелярії Петриком. Національно-соціальний рух Петрика був спрямований проти московської колоніальної політики й українського панства, а його маніфест став цінним документом української національної свідомості. Придушення повстання Петрика, якому допомагали татари, Мазепа підносив Петрові I як велику послугу.

Гетьманські війська складали основну ударну силу царської армії під час балтійських походів 1700—1703 рр. А 1705 р. сам Мазепа, за наказом царя, на чолі 20-тисячного козацького війська вирушив на Львів. Саме там, за припущенням істориків, І. Мазепа увійшов у таємні зносини з колегами-єзуїтами й через них вів перемови з польським королем С. Лещинським, який обіцяв гетьманові за підтримку польсько-шведських планів корону сіверського князя. Імовірно, саме під час тодішнього перебування в Польщі І. Мазепа вирішив виступити разом зі шведами й поляками проти Московії. Серед різних мотивів розриву І. Мазепи з Московським царством історики (З. Когут, О. Субтельний) виокремлюють провідний: "страх, розділений з ним українською новою шляхтою, що схильність Петра до адміністративних реформ призведе до знищення українських "прав і вольностей".

Українська нова шляхта — це нащадки тих старшин, які не підтримали державницької політики І. Виговського й піддалися Московії заради власних "прав і вольностей". Нова мазепинська шляхта лякала не стільки петровської централізації та втрати української автономії, скільки втрати своїх станових привілеїв.

А втрачати було що. Сам Мазепа мав в Україні необмежену владу, заслуживши своїм вірнопідданством довіру в Петра. Численні панегирики оспівували його набожність і опіку над Церквою й мистецтвом, звеличували Мазепу як "великого вождя", "нового Геракла", "найбільшого українського лицаря", а Ф. Прокопович твердив, що Мазепа — "спадкоємець Володимира Великого". Мазепа запровадив у своїх батуринських палатах церемоніал і учти на кшталт європейських володарів (і це у васальній країні!). Багато фактів свідчать, що оточення Мазепи створило культ його особи. Однак український народ, знаючи Мазепине вірнопідданство Москві, не любив його, а побоювався. І коли Мазепа став на бік шведів, народ не повірив йому. Незаперечним є й той факт, що гетьман як гарант державності України не об'єднав довкола себе патріотично налаштованої старшини, а такі відомі військові й державні діячі як полковники С. Палій, І. Мирович, М. Миклашевський утворили антимазепинську опозицію, якою скористалися московити.

Навесні 1708 р. король Швеції Карл XII після успішного завершення воєнного походу на Саксонію й Річ Посполиту вирішив покінчити з Московським царством і рушив через Білорусію на Смоленськ і Москву. Однак через опір московитів та в результаті таємних переговорів Карла XII й С. Лещинського з І. Мазепою шведське командування змінило план дій, і восени 1708 р. шведська армія (33 000 піхоти й 9 000 кінноти) вступила в Сіверщину. Та Мазепа й надалі, на вимогу Петра, посилав йому на підмогу свої війська, хоч грати роль вірнопідданого ставало дедалі важче.

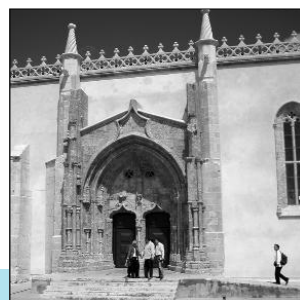
Закінчення на стор. 2

ЧИЙ ПАТРІАРХ ДО НАС ІДЕ?

3

УКРАЇНЦІ ЛЮБЛЯТЬ ЛІСАБОН

6

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА

8

ГАЛИНА СЕВРУК — ЦЕ НАЗАВЖДИ

11

МИСТЕЦЬКА МОЗАІКА

14–15

КОЛИ ЦВІТЕ КАЛИНА

Красу калини помічають двічі: навесні, коли білим мереживом вкриває її рясний цвіт, і в осінню пору, коли схиляються до пристиглої землі важкі червоні кетяги... І, мабуть, найкраще віддзеркалює цей образ буйноцвіття юних талантів, які плекає Сумська земля, — батьківщина відомого українського письменника, поета, мовознавця Дмитра Білоуса.

Анна ЖУРБА,
м. Суми

Одне з важливих просвітянських завдань — вивчати, зберігати й розвивати народні традиції. Щодо перших двох пунктів усе зрозуміло: за майже півтори сотні років існування в постійній боротьбі й титанічній праці “Просвіта” створила безліч заповідних осередків українського духу. Але розвивати таку трансцендентальну річ, як традиції, створювати нові складно. Ця вибаглива рослина не приживається на штучному ґрунті й не цвіте на гідропоніці владних вказівок.

Сумське обласне об'єднання “Просвіти” обрало шлях підтримки молоді — й не помилилося. Уже вдруге у видавництві “Мрія” побачив світ збірник найкращих художніх творів сумських школярів — учасників літературно-мистецького конкурсу поетів, прозаїків “Диво калинове” ім. Дмитра Білоуса та юних художників конкурсу “Палітра українського слова”. Видання альманаху дитячої творчості стало можливим з ініціативи “Просвіти” й за допомогою відділу в справах сім'ї, молоді та спорту Сумської міської ради, міського управління освіти й науки й Сумської обласної організації Національної спілки письменників України. Вручення дипломів і авторських примірників відбулося у СШ № 10 — школі, яка виплекала найбільшу кількість переможців конкурсу.

“Сьогодні світ став кращим, — упевнений голова обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Олексій Шевченко, — адже в ньому побільшало усмішок і радості, побільшало впевненості молоді у власних силах”.

Цього року Сумщина завойовувала найбільшу кількість призових місць на всеукраїнському рівні: дев'ять із 23 переможців — наші вихованці. Фото нагородження учнів у Києві

вміщено на обкладинці. Сумська область — поки що єдина зусиллями “Просвіти” надає можливість талановитій молоді “матеріалізувати” свої твори. Адже це надзвичайно важливо — побачити власний вірш, оповідання, малюнок надрукованим, усвідомлювати, що написане тобою комусь потрібне, що його прочитають інші. Усвідомлювати, що вогник твого таланту отримав можливість запалити інші серця. Надзвичайно важко було обирати переможців з величезної кількості робіт. Адже талановиті всі твори, бо діти дивляться на світ іншими очима й бачать його яскравим, повним світлої всепереможної енергії.

Про те, яким нелегким був шлях юних митців до перемоги, розповіла керівник літературно-мистецького відділу “Просвіти”, голова журі конкурсу, редакційної колегії й упорядник збірника, відповідальний секретар обласної організації НСПУ Людмила Ромен. Для кожного автора, який отримував з її рук збірник, у неї знайшлося тепле слово. Складалося враження, що вона чи не напам'ять знає твори всіх дітей. Можливо, саме тому захід пройшов в атмосфері тепла, радості й взаємної поваги. Концертні номери, виступи поетів-переможців конкурсу і... тихе шелестіння сторінок у залі. “Ось... Це мій вірш. А це — мій малюнок!” — гордо-стриманий шепіт. Бо ж для багатьох це перша в житті публікація, і — хто відає? — можливо, її автор у майбутньому прославить повноцвіття таланту України.

Настане осінь, дозріє калина. Сподіваємося, що за традицією, Сумська “Просвіта” знову збиратиме урожай творів юних талановитих українців, аби вмістити їх під обкладинкою вже третього збірника “Диво, диво калинове”. І традиційно дарувати його переможцям конкурсу в пору буйноцвіття калини.

житомирянки Ольга Ковальчук і Валерія Матушкіна, Ігор Бойко з Запоріжжя — не перелічити всіх, хто прагнув любов до матері, рідної землі вкласти у пісню.

Деякі юні виконавці приїхали з учителями і батьками, з групами підтримки, тож пісенний фестиваль на Житомирщині їм запам'ятається не лише як один з перших кроків до високої професійної сцени, а й романтична мить щасливого літа.

Вимогливому журі, у складі якого композитор, народний артист України Богдан Гавриш, заслужений артист України Павло Мрежук, важко було серед сотні юних виконавців, що пройшли до фіналу, визначити найкращих. Та головне, що перемогла любов до української пісні, української мови, рідної землі. Адже тоді, коли дівчата з Донецчини Юлія Омельченко й Марія Ашурова у гарних вишиванках співали про мамину сорочку, сотні присутніх широко аплодували їм. Отож там, де батьки і вчителі з дитинства прищеплюють дітям любов до українського слова, народних пісень, звичаїв і обрядів, тотальна русифікація цього краю відступає.

Юлія Луців

ЛЮДИ ЇЇ ОБОЖНЮВАЛИ

Надія КИР'ЯН
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Десять років тому 10 червня відбулася у кращі світи народна артистка України Нонна Копержинська. А цими днями на будинку, де вона мешкала, у центрі Києва, на розі вулиць Михайлівської та Костельної, відкрили пам'ятну дошку.

Ініціював увічнення пам'яті артистки народний депутат України Володимир Стретович, на кошти якого й виготовили дошку. На відкриття зібралися актори Національного театру ім. Івана Франка, мешканці будинку, шанувальники

таланту артистки. Зі спогадами про подругу виступили народні артисти України Галина Яблонська, Лесь Задніпровський, інші франківці.

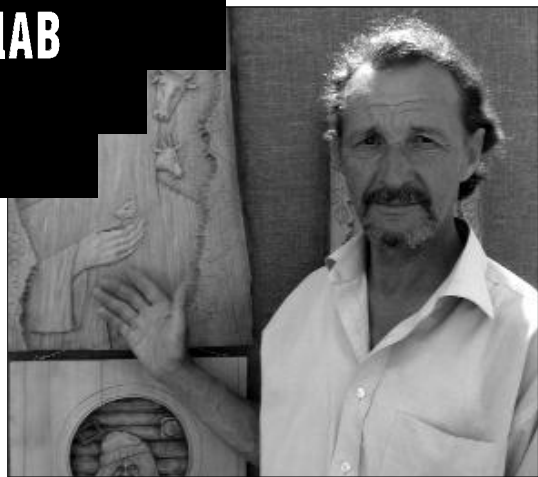
Народилася Нонна Копержинська 1920 року, 1938-го вступила до Київського театального інституту, вчилася у славетного Амвросія Бучми. До акторської трупі Київського театру ім. І. Франка 1946 року її запросив Гнат Юра. Грала в десятках спектаклів, знімалася в кіно, зокрема у фільмах “Щорс”, “Штепсель женить Тарас-пуньку”, “Доля Марини”, “Сватання на Гончарівці”, “Царівна”, “Острів любові” та інших. Її ролі другого плану, такі як Секлета Лемериха з фільму “За двома зайцями” чи то язиката буфетниця з “Королеви бензоколонки” були колоритні й запам'ятовувалися надовго. 1967-го актриса отримала звання народної артистки УРСР. Втім, народною вона була завжди — люди її обожнювали. Головну роль зіграла у спектаклі Сергія Данченка “Візит старої дами” за Фрідріхом Дюрренматтом лише наприкінці п'ятдесятилітньої творчої роботи. Зіграла блискуче.

Похована в Києві на Байковому кладовищі поруч із чоловіком — режисером Павлом Шкробою.

РІЗЬБЯР ДАВ ВЕЛЕСОВІ СОПІЛКУ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Різьбяр-самоук Петро Онищук з міста Корця залишається вірним собі — створює на дерев'яному “полюсті” лише міфологічні образи. Їх у митця з півсотні. Тут і Велес, і Сварог, і Нептун... Як зазначає Петро Онищук, боги — його друзі й водночас покровителі.

Не все, звичайно, спочатку виходило так, як хотілося, але вже з перших спроб зрозумів, що різьбярство — дуже приваблива справа, яка не полишить мене. І я щасливий, хоч інколи на одну роботу доводиться витратити кілька місяців.

Образ Велеса, бога торгівлі, музики, мистецтва, поезії, створював майже рік. Він не хотів “оживати”. Раптом виникла ідея вкласти йому до рук сопілку. Це, зокрема, сталося після прочитаної легенди, за якою між полянами і древлянами зчинилася кривава січа “за межу” (побоїща не міг зупинити навіть Перун зі своїми блискавками); зрештою з'явився Велес і заграв на сопілці — гра була такою чарівною, що воїни обох сторін опустили мечі й побраталися. А вже після вирізьбленої сопілки довершити роботу було неважко.

Відтоді я взяв собі за правило: виокремлювати найхарактерніший предмет, який символізує міфологічного героя, і саме з нього, а не з обличчя, розпочинати різьбити. Як на мене, навіть праслов'янські боги з цим погодилися. Бо ж головним у колишніх віруваннях було посилення саме на ремесло.

Варто зазначити, що Петро Онищук оригіналів своїх робіт ніколи не продає — тримає для колекції, щоб “оселити” під одним дахом усіх відомих праслов'янських міфологічних персонажів. Натомість копії робіт на замовлення (переважно з липи, осики, тополі) робить охоче. А ще різьбяр із Корця бере активну участь у багатьох виставках і фестивалях. Тим самим, як зазначає народний умілець, допомагає сучасникам усвідомити прадавні витоки.

УЛЮБЛЕНІ ЖАНРИ МІЛЬЙОНІВ

Тарас МИРОНЮК,
секретар журі премії
Фундації Воскобійників

Лауреатами премії Фундації родини Воскобійників цього року стали мисткиня Ніна Саєнко та відомий науковець Дмитро Степовик. Нагороду заснувала кілька років тому знава в Україні й діаспорі родина зі США — Олексій Воскобійник, його дружина Галина і син Юрій. Доля цієї славної сім'ї типова для багатьох українців, які по Другій світовій війні змушені були переселитися з України на Захід, та водночас і нетипова. Незвичайність долі Воскобійників полягає в тому, що вони впродовж кількох десятиліть гармонійно поєднували успішну діяльність в галузі будівельного бізнесу в США з активною культурно-мистецькою й благодійною діяльністю.

Олексій Григорович родом з Миргорода на Полтавщині, талановитий інженер-будівельник. Галина Іванівна — дизайнер вишуканих мистецьких меблів і колекціонер творів образотворчого мистецтва. Завдяки їй родина має чудове мистецьке зібрання з двох частин — одна в штаті Флорида, друга — у Пенсільванії. Подружжя виховало доньку, синів, а нині опікується онуками й правнуками, яких понад десять.

Різноманітним було благодійництво Воскобійників у діаспорі, а після 1991 року — в Україні. У США вони фінансово допомагали споруджувати українські церкви, зокрема відомий духовний центр у Саут Бавнд Брукві, штат Нью-Джерсі, який розбудовував у ХХ ст. тодішній митрополит УПЦ у США (пізніше Патріарх Київський і всієї України) Мстислав Скрипник. Невдовзі після 2000 року Воскобійники вирішили заснувати фонд для заохочення літературної й наукової дослідницької праці в галузі мемуарних і біографічних видань про відомих українських діячів. Мемуари самого Олексія Воскобійника “Повість моїх літ”, які витримали кілька видань українською й англійською мовами, змусили його, пані Галину та інших членів сім'ї замислитися над тим, які малорозвинені й непоширені серед українців жанри мемуарної й біографічної прози. В інших країнах спогади визначних особистостей та їхні життєписи займають помітніше місце в літературі. Саме це і спонукало родину заснувати фонд.

За останні роки нагороди фонду здобули поважні автори з України й діаспори. Цього року її удостоєні, згідно з рішенням журі, заслужений діяч мистецтв України Ніна Саєнко за унікальну книжку про її славетного батька-митця Олександра Саєнка, а також доктор філософії, мистецтвознавства, теології, професор, академік АН Вищої школи України Дмитро Степовик за монографію “Патріарх Мстислав: життя і архієпископська діяльність”. В обох ошатно виданих книжках гармонійно поєднано жанри біографії та споминів.

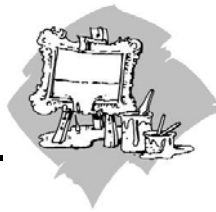
Для вручення нагород і дипломів лауреатам в Україну прибули зі США Олексій та Галина Воскобійники. Крім урочистої церемонії, вони з'їздили в Карпати, відвідали концерти, виставки, зустрілися з родичами. Шляхетна діяльність Воскобійників — яскравий приклад для наслідування. Під час вручення премій був голова журі Фундації митрополит Димитрій (Рудюк).

«ЗОРЕЦВІТ» ЗБИРАЄ ТАЛАНТИ

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

Навіть не думала, що в ці економічно скрутні часи можна провести таке романтичне пісенне дійство. У Мар'янівці на Житомирщині відбувся Всеукраїнський дитячий пісенний фестиваль “Зорецвіт”. На березі річки — наметове містечко, польова кухня, ігрове дитяче містечко, а в центрі галявини — сцена, глядацький зал просто неба. Свою виконавську майстерність тут продемонстрували юні таланти з 14 областей України. 720 дітей впродовж кількох днів не лише змагалися за першість, а й відпочивали, насолоджувалися річковою прохолодою, лісовим затишком, смачними суніцями.

Соломія Жекало з Івано-Франківщини, Дарина Гаврик з Черкащини, сестри Ганна і Надія Кротови з Одещини, Юлія Луців і Юлія Червінко з Буковини, Андрій і Тетяна Щербініні з Донецчини, Оксана Кузів з Тернопільщини,

ЗАМАЛЬОВКИ ПІД ЧАС ВИСТАВКИ

Галина Севрук. Фото Ігоря Завадського

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

Фото автора

Мініатюрна, зворушливо красива і сповнена оптимізму та гордості за власний творчий доробок — зробити вдалося багато! — пані Галина спокійно оглядає свій життєвий шлях завдовжки 80 років. Понад 50 з них віддано безупинній і наполегливій праці. У підсумку наше національне мистецтво отримало вражаючу галерею досконалих керамічних творів. Кожен з них з'являвся як черговий крок новатора, що торує для традиційного гончарства абсолютно нові напрями. Тому й маємо плеяду керамістів України світового рівня: вони пішли прокляденим ювіляркою шляхом.

Отже, в її доробку — неперевершені монументальні панно, які прикрашають відомі готелі України, меморіальні скульптурні стели в Україні й Білорусі. Керамічні портрети історичних, міфічних, билинних персонажів. Реалістично, сюрреалістично, символічно подані. Досконалістю вони сягають можливостей живопису, різьблення по дереву, чеканки на металі. Камерні декоративні витвори чарують вишуканою пластикою, яка входить у пам'ять тонкою мелодією.

Глина. Матеріал, з яким працював Бог... Терплячі руки пані Галини привчили її підкорятися творчому задуму, приймати нові технології та перетворюватися на оманливу подобу справжньої бронзи, благородних порід дерева, ставати білосніжним мармуром чи фаянсом, сяяти кольоровим розмаїттям коштовних самоцвітів.

За винятком масштабних декоративних та жанрових панно, у просторих інтер'єрах будівель громадського призначення — виробі “Від Севрук”: невеликі за розмірами, часом мініатюрні. Але на фоторепродукціях усі видаються монументальними, і так їх сприймає пам'ять. Художниця за мистецькою освітою та генетично (має дар від мамі й батька, видатних архітекторів) — саме монументаліст. А

масштаб мислення та сприйняття світу в неї — космічні.

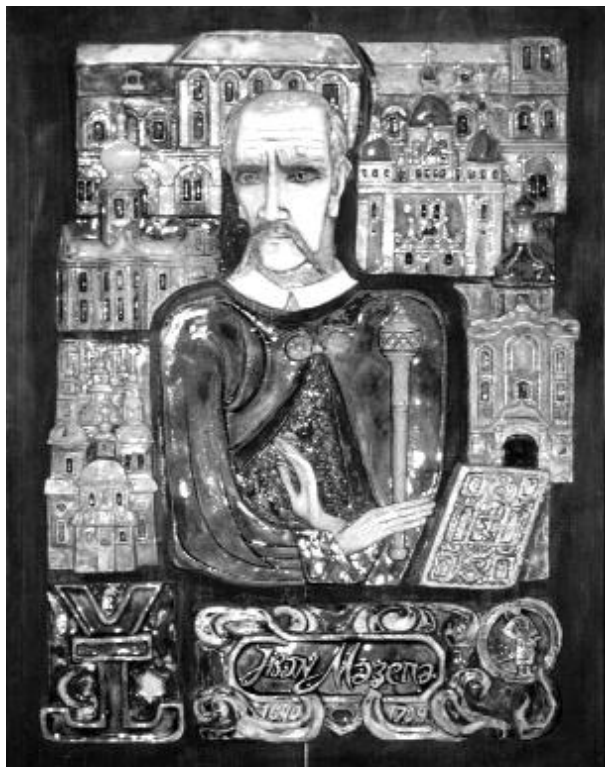
Торік, в очікуванні ювілею, “Слово Просвіти” (ч. 15, 2008 р.) друкувало розлоге інтерв'ю з пані Галиною. Подано її захопливу розповідь про родовід, про власну життєву історію.

Тож повертаємось на другий поверх Софіївської церкви — мистецтвознавець Богдан Горинь зробив масштабну доповідь про митця Галину Севрук. Він звернув увагу присутніх, що ювілейну експозицію починає живописний портрет М. Гоголя. Це нова робота пані Галини, яку вона створила попри вікові проблеми з очима й руками, перетрудженими впертою глиною. Портрет мусила створити і таки виставила торік на III бієнале “Від Трипілля до сьогодення”. Адже підтримує цей патріотичний мистецький проект А. Мельника своїми творами від його започаткування 2004 року. Сентенція Гориня така.

“Митуса”

12 червня відкрилася ретроспективна експозиція творів заслуженої художниці України Галини Севрук. Виставка триватиме понад місяць і варта уваги. Твори Галини Сильвестрівни вперше зібрані у всій повноті, деякі з них навіть ніколи не експонувались. Шануючи майстриню, дирекція Національного заповідника “Софія Київська” надала під вернісаж приміщення другого поверху ушлявленої Софіївської церкви. Там і приймала ювілярка щирі вітання від української мистецької еліти та відданих шанувальників.

“Мазепа”

Так само, як наш геніальний прозаїк Гоголь у світовій літературі є справжнім фундатором символізму, містицизму, імпресіонізму та інших модернових “ізмів”, геніальна керамістка Севрук зробила це у своїй галузі. На цих словах виразний жест промовця звернув увагу присутніх на панно “Козак-характерник” (1969). Богдан Горинь додав: “Подивіться на гротескову манеру зображення, на цей немірний довжини козацький чуб-оселедець, що аж під ноги коню стелиться. Чи це не відповідає словам Гоголя про широчінь козацьких шароварів, у яких може втопитись усе Чорне море разом із турками й татарами?..”

Тривають промови, підносять подарунки, а студентська молодь тихенько продовжує оглядини, відкриваючи космічний простір власної історії за керамічним “посібником від Севрук”. Прислухаюсь до молодіжного гурту перед композицією з чотирьох слов'янських богів — Перун, Морена, Сварог, Берегиня. Вражені чорною постаттю Перуна, перемовляються з палаючими очима: “Та це ж справді громовержець. Юпітер!” (Правиця Перуна тримає опущений меч напружено, готова зметнутися, очікуючи на загрози.)

Мандрую вслід за молодими до портретів князя Ярослава Мудрого та його родини. Про ці керамічні шедеври стільки сказано й написано! Ось і свіжий вислів: “Кльові дівчата ці королівні. Зрозуміло, чому виставка саме тут. Внизу саркофаг князя, засновника Софії, а тут, нагорі, його парсуна. Наче ікона святого Ярослава!”

Типовий факт вандалізму стався під час “євроремонтної” реконструкції готелю “Золотий Колос”. Там зникло зі стіни вестибюля чу-

дове панно Галини Севрук “Весна”. Оригінальне, з рухливими фігурками пташок на тоненьких металевих прутках. Галину Сильвестрівну навіть не попередили, що за новітнім проектом його не передбачено. Яка крута вілла нині прикрашена державним мистецьким скарбом?.. Є й протилежні випадки. Наприклад, нещодавно святкував свій ювілей готель “Турист” біля метро “Лівобережна”. На святкування запросили пані Галину, адже окраса будівлі — фантастичної краси панно “Місто на семи пагорбах”. Із цієї акції мисткиня зберігає чудовий фотопортрет, який зробив Ігор Завадський. Читачі “Слова Просвіти” можуть помилуватися ним.

У колоритній доповіді Богдан Горинь згадав ті враження, які отримала випускниця майстерні монументального живопису Галинка Севрук від знайомства з Іваном Марчуком. Він уже працював у жанрі кераміки, вона лише починала. Художник показав їй свої новаторські авангардні роботи, ознайомив з інструментами, що ними формував з глини високомистецькі витвори. Вона впевнилася, що в кераміці можна досягти вершини не нижчої, ніж у живописі. І пішла цим шляхом. Якби Іван Степанович не зрадив глину заради пензля й полотна, то була б захоплива мистецька дуель двох вітчизняних глиноманів... Сьогодні визнаний у світі живописець Марчук передає через “Слово Просвіти” керамістові Гали-

“Февронія-цілителька”

“Гулевичівна”

ні Севрук своє щире вітання. Підкреслює, що вона — справжній митець від Бога, працювала безокорисливо все життя і безмірно збагатила прадавнє народне мистецтво високими зразками керамічних сучасних витворів.

Отже, шана їй і хвала, а ще многії літа. Покидаючи вернісаж, у всьому розмаїтті вражаючих витворів знайшла для себе найлаконічніший, брендовий твір. Це портрет фундаторки Києво-Могилянської академії Галшки Гулевичівни (1976). Наче єдиним подихом, єдиним рухом руки, кількома лаконічними лініями виокремлена із глибокої давнини фігурка незбагненої виразності. Зазвичай такими бувають талісмани-обереги. У цьому абрисі сконцентровано стільки творчої енергії, якою земля України, попри все, не втомлюється наділяти своїх найкращих дітей у кожному наступному поколінні. Бабуня Галина Сильвестрівна бачить іскру родинного творчого обдарування в онуці Олесі, поки що студентці художнього інституту. Дай Боже...

«ВСЕ, ЩО ВИХОВАЮ І ВИПЛЕКАЮ, ВІДДАМ НА БЛАГО УКРАЇНИ»

Олена Пчілка — письменниця, науковець, просвітянка, громадська діячка

Людмила ІВАННІКОВА,
лауреат літературної премії ім. Олени Пчілки,
м. Київ

Ця жінка відома всім як мати Лесі Українки, власне, всієї родини Косачів. Ще знають її як сестру Михайла Драгоманова (рід Драгоманових веде початок із часів Гетьманщини — їхні предки перебували на дипломатичній службі в Богдана Хмельницького). І тільки вузькому колу сучасних культурологів — літературознавців, фольклористів, етнографів — відома як письменниця, видавець, перекладач, публіцист, літературний критик, член-кореспондент Всеукраїнської Академії Наук (з 1925 р.). Сучасники пам'ятають її як сміливу і владну жінку — тільки таким характером могла досягти того, чого потребувала її натура.

То хто ж вона, Ольга Петрівна Косач-Драгоманова — Олена Пчілка, або ще — Колодяжинська, Полтавченко, Кочубейвна, Олена Сутенкова?

Народилася Ольга Петрівна 17 (29) липня 1849 р. в повітовому містечку Гадячі Полтавської губернії. Батько її мав юридичну освіту, захоплювався літературою, писав вірші, оповідання, записував зразки народної творчості. Саме він навчив Ольгу грамоти. Далі, упродовж 1861—1866 років, навчалася в Київському зразковому пансіоні шляхетних дівчат, відвідувала курси вільних слухачів на історико-філологічному факультеті Київського університету. Тоді брат Михайло залучив її до київської “Громади”, де вона познайомилася з Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким, Олександром та Софією Русовими, Павлом Житецьким. Під їхнім впливом Ольга стала свідомою українкою, зацікавилася народною творчістю, почала записувати фольклор, народні звичаї й обряди, збирати зразки народних вишивок.

Після одруження 1868 року з Петром Косачем мешкала на Волині — у Звягелі, Луцьку, Колодяжному. Волинська земля щедро наділяла Олену Пчілку піснями, казками, легендами. Кілька легенд, записаних у Звягельському повіті, подала до збірника М. П. Драгоманова “Малорусские народные предания и рассказы” (К., 1876). Це поетичні розповіді про татарські напади на Волині. Фольклорні записи Олени Пчілки друкувалися у збірниках М. Лисенка, П. Житецького, Б. Грінченка, М. Комарова, К. Квітки. Їх можна знайти у виданні “Пісні в записках Лесі Українки”.

Олена Пчілка була прихильницею збирання й дослідження вузького локального фольклору — вважала, що слід вичерпно записувати фольклор однієї місцевості. Важливо, на її думку, фіксувати весь репертуар кожного співака чи оповідача, тоді можна досягнути фольклорну традицію певної місцевості. Ці погляди втілювала в життя, записуючи українські колядки на Волині.

У передмові до збірника “Українські колядки” (1903) Олена Пчілка зазначає, що саме на Поліссі найкраще збереглася стародавня пісенність, зокрема колядки. Цей жанр записувала від різних виконавців у Звягельському (Новоград-Волинському), Луцькому, Ковельському повітах. Найбільше цих унікальних творів фіксувала в грудні 1902 року в селі Запруддя Ковельського повіту, та ще й майже всі від однієї співачки. Із захопленням описує Олена Пчілка ту поліську хату з курною піччю: коли ввечері збиралися сусіди, щоб колядувати, запалювали “світець” — стародавній поліський пристрій для освітлення хати, сідали навколо столу і, незважаючи на сивий дим, що заповнював житло, починали співати.

Інтелігентна й вишукана, Ольга Петрівна не цуралася селянського побуту, знаходила там найцінніші скарби. Звичайно, в неї не було ні магніфона, ні відеокамери, а для запису фольклору — папір та олівець. Тож доводилося Ользі Петрівні прохати співачок, щоб вони по кілька разів повторювали. З голосу записувала слова, а мелодію зачувала напам'ять. Так переймала традицію волинського співу в селах Запруддя, Облапи та Скулин Ковельського повіту, Незвір Луцького повіту, в Полонному та Звягелі. Треба було дуже любити свій край, його мову, фольклор,

щоб так працювати. Олена Пчілка засвідчила цю любов не лише виданням збірника, а й тим, що весь свій репертуар, засвоєний на Волині, передала дітям — Лесі Українці, Ользі Косач-Кривинюк. Вони згодом записували на ноти пісні, яких навчила мати.

Олена Пчілка добре знала фольклорні видання сучасників — Павла Чубинського, Якова Головацького, Володимира Антоновича та Михайла Драгоманова, тому стосовно своїх записів зауважувала, що більшість із них — варіанти вже відомих колядок, однак не позбавлених самобутніх місцевих елементів. Олена Пчілка розробила власну оригінальну класифікацію колядок, поділивши їх на три групи за сюжетами й мотивами. Перша група — колядки-веснянки. Упорядниця вважала їх найдавнішими. Це ті колядки, у яких оспівується весняна природа, кохання, вибір нареченої чи нареченого.

Друга, найбільша група — це колядки-легенди, власне міфологічні язичницькі колядки, герої яких — небесні божества: світила (сонце, місяць, зорі), дощ, туман, що гостюють у господаря. Сюди Олена Пчілка зараховувала й християнсько-міфологічні колядки.

Найгрунтовніше О. Косач аналізує власне християнські колядки, які вона називає “колядки-вірші”. Дослідниця доводить, що всі ці колядки мають літературне походження, що, безперечно, так і є, адже християнські колядки — це фольклоризована Євангелія.

Крім колядок, Олена Пчілка найбільше записала творів для дітей — ігри, скоромовки, загадки, небиліці, задачки, притчі (приповістки), колиськові, вірші (“волинські придибашки”), алегоричні вірші та пісеньки, так звані “безколючі казки”, забавлянки, залички до птахів, звуконаслідування, жартівливі й танцювальні пісеньки, казки.

Казки друкувала у журналі “Рідний край”, який видавала упродовж 1908—1914 років та в додатку до нього, дитячому журналі “Молода Україна” (“Рукавичка”, “Солом'яний Бичок”, “Коржик”, “Горобець та Билина”, “Черепаша та Засць”, “Журавель сватає Чаплю”, “Про Лисичку-сестричку і Вовка”, “Нарікання Лисиці”, “Мишача рада”, “Не впусти рака з рота”). Тож саме Олена Пчілка записала і вперше опублікувала всім відомі класичні українські народні казки. Переконалися, що Леся Українка, її сестри та брат Михайло виростили в народно-поетичній стихії.

Деякі дитячі пісеньки та байки Олена Пчілка друкувала у львівському журналі “Дзвінок” (“Милосердна. Полтавська приповідка”, “Морквяний Вовк. Волинська пісенька”, “Муд-

ра господинька. Волинська пісенька”, “Цікава казочка. Безконечна”, “Сосонка. Різдвяна казочка”).

Олена Пчілка була не лише збирачем, а й дослідницею народної творчості. Їй в неї працю, присвячена народним легендам, що виникли у 20-х роках ХХ століття на Поділлі у зв'язку з руйнуванням церков та піднесенням релігійного руху (Українські народні легенди останнього часу // Етнографічний вісник. — 1925. — № 1). У її доробку чимало праць, присвячених українському кобзарству (“Нове кобзарство. Кобзар Грицько Кожушко”, “Старосвіцькі “думи” в новому виконанні і поясненню”, “Відродження кобзи”, “Кобза і кобзарі”), що друкувалися в журналі “Рідний край”. Статті Олени Пчілки, присвячені видатним сучасникам, Т. Шевченкові, Є. Гребінці, О. Сластіонові, М. Драгоманову, М. Кропивницькому, М. Коцюбинському, М. Комарову, М. Аркасові, М. Лисенкові, П. Житецькому, Б. Грінченку, Д. Яворницькому також були опубліковані в “Рідному краї”. Дослідниця високо оцінила музей Д. Яворницького в Катеринославі як осередок української культури.

Статті та дослідження Олени Пчілки були надруковані в журналах “Киевская Старина”, “Записки історико-філологічного відділу ВУАН”, “Етнографічний вісник”.

Цікавилася Олена Пчілка народним настінним розписом (“Українське селянське малювання на стінах” (1929)), орнаментом вишивок (відома її праця “Український орнамент (1876)”, “Український орнамент. Вишивки, ткани, писанки” (1876)) та альбом “Українські узорі” (1912), який витримав п'ять перевидань.

Із 1895 р. Олена Пчілка жила в Києві, займалася активною видавничою діяльністю, брала участь у жіночому русі. Разом із Наталею Кобринською 1887 року видавала у Львові альманах “Перший вінок”. У 1907—1914 рр. була редактором українського щотижневого громадського і літературно-наукового журналу “Рідний край”, що виходив спочатку в Полтаві (1905—1907), згодом у Києві й Гадячі (1915—1916). Удовх із Михайлом Старицьким видали два випуски альманаху “Рада”, спільно з родиною Лисенків і Старицьких організували літературний гурток “Плеяда”. У 1895—1903 рр. Олена Пчілка завідувала літературним відділом Київського літературно-артистичного товариства, у 1904—1906 рр. — член товариства “Боян”, у 1906—1914 рр. — член Київської “Просвіти”, у 1908—1914 рр. — засновник і член правління

ня “Українського клубу” та клубу “Родина”, член спеціальної комісії зі збирання коштів на пам'ятник Т. Г. Шевченкові в Києві.

Під час революції та громадянської війни жила в Гадячі, працювала в гадячській “Просвіті”, редактором “Газети Гадяцького земства”, у гуртку українознавства гадяцької шкільної молоді, організувала аматорський дитячий театр. Виховання молоді в дусі українського патріотизму вважала Олена Пчілка своїм святим обов'язком. Тому не випадково, а цілком свідомо, заперечуючи всю систему тогочасної педагогіки, самотужки навчала власних шістьох дітей і дала їм всебічні знання з різних галузей наук — історії, літератури, музикознавства, мистецтвознавства, навчила іноземних мов. Упродовж 1908—1915 рр. видавала єдиний тоді український дитячий журнал “Молода Україна”.

Неодноразово домагалася Олена Пчілка скасування заборони викладати в школі українською мовою, виступала за відродження українського книговидання, національної культури загалом. У “Просвіті” виступала з лекціями про українських, російських і польських письменників, перекладала українською мовою світову класику — видала збірник перекладів М. Гоголя (1881), О. Пушкіна та Ю. Лермонтова (“Українським дітям”, 1882), А. Міцкевича, а також Овідія, Й. В. Гете, Г. К. Андерсена, В. Гюґо. Читала лекції з української мови та літератури на вчительських курсах.

Олена Пчілка не сприйняла радянської влади та комуністичної ідеології. За антибільшовицькі виступи та палкі заклики до рішучих дій проти окупації України на Селянському безпартійному з'їзді 1920 року її заарештували в Гадячі, а після звільнення вона виїхала в Могилів-Подільський, де перебувала до 1924 р. Із 1924 р. до самої смерті (4 жовтня 1930 р.) працювала в історико-філологічному відділі Всеукраїнської Академії Наук, у різних комісіях — літературно-історичній, етнографічній, громадських течій і заходознавства.

Із 1925 р. Олена Пчілка — член-кореспондент ВУАН, також член Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка в Києві, Всеросійської спілки працівників освіти, Київської спілки наукових працівників, почесний член Київського правління Товариства прихильників миру, засновниця Українського відділу у Всеросійському союзі рівноправності жінок.

Олена Пчілка — авторка поетичних творів, повістей, оповідань, творів для дітей. Із 1883 р. почали друкувати її вірші й оповідання у львівському журналі “Зоря”. 1886 року побачила світ перша збірка поезій “Думки-мережанки”. До найкращих творів письменниці літературознавці зараховують оповідання й повісті “Пігмаліон” (1884), “Забавний вечір” (1886), “Чад” (1886), “Товаришки” (1887), “Світло добра й любові” (1888), “Соловийовий спів” (1889), “За правду” (1889), “Рятуйте” (1897), “Артишоки” (1898), “Півтора оселедця” (1908), п'єси “Суджена не гуджена” (1881), “Світова річ” (1908). Перу Олени Пчілки належить низка літературознавчих праць, спогадів. Провідні теми її літературної творчості — думки й настрої української інтелігенції, ідеї народництва та просвітництва.

Леся Українка називала матір найкращою, найрозумнішою і найталановитішою жінкою. Але нами постав те ще не осмислене, її твори чекають на видавця, на часі також видання фольклорних записів Олени Пчілки.

Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Старицький, Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко

У БАТЬКОВІЙ ДУШІ — МАТЕРИНСЬКА ЛЮБОВ

Суспільство вже призвичаїлося до ситуації, коли мама самотужки виховує дітей. Значно рідше трапляються випадки, коли наодинці з дітьми залишається батько. Рідше, але, на жаль, непоодинокі. Такий висновок можемо зробити на прикладі Млинівського району. Батьки гідно тримають ношу, яка звалилася на їхні плечі, віддають дітям усе тепло душі. Щоб засвідчити цю трепетну батьківську любов, підтримати сім'ї, де главі доводиться бути і вихователем, і нянею, у районі проведено родинне свято “Трепетні батьківські руки”.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Про різні життєві долі довелося почути на цьому заході, хоч переважно сюжет зводився до одного: батько став одинаком внаслідок смерті дружини. Болючими були розповіді про дитяче напівсирітство при живих матерях, коли горематері свідомо зрікалися дітей — здорових, життєрадісних. Хоч як це прикро, але і такі випадки трапляються у нашому суспільстві.

Тож варто віддати належне батькам, які не дають згаснути вогнику батьківської любові. Це, зокрема, стосується Віктора Алексєєчкіна із села Городниці, який виховує троє дітей. Щоб в оселі був достаток, щоб сини й донька не почувалися обділеними, батько вирішив заробляти на прожиток підсобним господарством — придбав трактор, узяв в обробіток сім гектарів поля...

Працелюбними руками плекає сімейне щастя і Федір Кошіль із села Вовничі: на вихованні його троє дітей. Усі вони — батькові помічники: сини — у веденні селянського господарства, донька — у підтриманні хатнього порядку.

Своїми дітьми, які виявляють старання і в роботі, й у навчанні, пишаються Олександр Федоренко

із Млинова, Микола Плевако з Хорупаня, Микола Табачук з Ярославичів, Василь Савич із Заболотенців, Андрій Бойко з Мальованого, Володимир Поліщук з Берегів, Микола Васильчак із Підлозців, Мико-

ла Баняс із Пекалева. Вони стали учасниками родинного свята. На адресу кожного з них звучали слова щирої вдячності, пісенні й віршовані вітання. З особливим трепетом лунали поетичні рядки про

Сімейство Алексєєчкіних із села Городниці (тато, діти, бабуся Лідія)

Подарунки для сім'ї Кошєлів

батьківську любов з вуст Миколи, Віктора, Олі Алексєєчкіних, Тетяни Табачук, Тетяни Поліщук, Тетяни Баняс. Прекрасними піснями та музичними вітаннями долучилися до них Юлія Васильчак, Ольга Савич, Владислав Федоренко.

Найурочистішою частиною заходу стало нагородження учасників родинного свята подяками й подарунками. Цю місію з приємністю виконали заступник голови Млинівської райдержадміністрації Світлана Гасяк і директор районного центру соціальних служб сім'ї, дітей та молоді Лариса Ковальчук.

— Ось уже п'ятий рік поспіль такими родинними святами вшановуємо сім'ї, де панують взаєморозуміння, довіра, тепло й затишок, — констатує Світлана Гасяк. — Цього року головна увага зосередилася на батьках-одинаках, на

тому, як вони, попри труднощі, будують родинне гніздо, як досягають сімейного благополуччя. Часто ці намагання стають життєвим подвигом, гідним пошани.

Гості й учасники заходу подивилися відеофільм, який зняла творча група районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: Лариса Ковальчук, Олександр Драченко й Надія Степасюк. Чимало епізодів з фільму були проникливими і красномовними. Наприклад, батько вранці йде доїти корову — тихенько, щоб не розбудити дітей. Або телефонують до батька-одинака односельці, щоб допоміг виорати город, а той відповідає: “Допоможу, але згодом — саме домашнє завдання закінчую”. На таких життєвих епізодах тримається міць родинної сув'язі. А в батьків-одинаків така міць подвійна — і за себе, і за маму.

ЩЕДРІ ВРОЖАЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Інна ГОНЧАР,
м. Новодністровськ,
Чернівецька обл.
Фото **Володимира ШПИРКИ**

Вдивляючись в обличчя своєї вчительки, вже й колеги, за коротку шкільну перерву поступово відчувала обійми власних спогадів, які нестримно мерехтіли ностальгічними дотиками юності й повертали до дрібниць, пов'язаних з уроками хімії та всім тим, що і як “хімічили” ми, ховаючись за зручними ящиками з реактивами, які закривали наші шпаргалки і нас від пильного, вимогливого й “всевидючого” ока Софії Гнатюк.

Звичайно, мені, вчительській дочці, й на думку тоді не спадало експериментувати потайки чи випробовувати терпіння вчительки — зі своєї другої партії в середньому ряду старанно вслухалася у її пояснення, намагаючись порозумітися із валентністю, впоратися з лабіринтами Періодичної системи і не спасувати перед зосередженим оком із портрета Менделєєва. Хоч би які хитрощі вигадували мої однокласники, Софії Василівні вдавалося безапеляційно зосередити увагу на предметі, залишивши позаду наш юнацький невгамовний запал. Вона ніколи не вдавалася до виклику когось з адміністрації школи чи класного керівника — природного педагогічного такту, вміння зацікавити матеріалом і вчасно перевести чийсь екстравагантний експромт на скороминущий жарт цілком вистачало.

Сьогодні ж ювілярка, чиє життєве поле щедро увінчане шістьма десятками колосистих снопів, володарка Соросівського гранту і нагрудного знака “Василь Сухомлинський”, відмінник освіти України, дипломант Всеукраїнського огляду-конкурсу “Панорама творчих уроків”, лауреат премії Чернівецької ОДА ім. О. Поповича, вчитель-методист, делегат з'їзду освітан

України (2001 р.) Софія Гнатюк із щирою вдячністю згадує своїх дорогих наставників — вчителів рідної Вільховецької школи, що на Хмельниччині, — Адольфа Комарницького, що відкрив для неї світ хімії, й неперевершеного біолога Федора Бацуру. І справедливо дивуються нинішні колеги у відповідь на її численні розповіді, як у ті далекі 60-ті у сільській школі вдавалося на такому високому рівні викладати ці дисципліни, та ще й мати повний комплект роздаткових матеріалів і хімічних реактивів.

І лише випадковість (чи доля?) ледь не роз'єднала дівчину з хімічними премудростями: ніхто зі старших не підказав Соні Войтенко і ще двом її подругам, які поманували вступати до ВНЗ, щоб стати вчителями молодших класів, що серед звичних іспитів слід продемонструвати й музичні здібності. Та життєрадісна і неспокійна вдача дівчини допомогла їй не зняковіти, а навпаки, розкритись у цікавих перипетіях вожатської стежі. А згодом Чернівецький університет імені Ю. Федьковича таки виплекав чудового фахівця, що вже 30 років у педагогічному поступі поєднує ерудицію й творче натхнення, залюбки ділиться ґрунтовними знаннями.

І попри випробування продовжує йти життям із високо піднятою головою, бо у цьому їй допомагає глибока і щира віра у Божу благодать і силу небес. Це повертається сердечною підтримкою друзів і симпатією кожної дитини.

А коли що не так, то знаходить вона неабияку вітху серед рукотворної краси: помітно зрадівши од споминів про дачу, Софія Василівна розкошує навіть думками, адже ця ділянка, оброблена їхніми з чоловіком Іваном Петровичем руками, — то і праця, й натхнення, і відпочинок, і щедрі врожаї. А проте, щоб усе було завжди високоякісним й екологічно чистим, дбає хімік за покликанням. Софія Гнатюк

навчає учнів, що ця наука панує не лише в шкільних класах — пліч-о-пліч мандрує з людиною протягом життя. Штурмувати і зубрити її не треба, слід порозумітися з перших кроків і використовувати на благо й на здоров'я.

...Шкільний дзвоник перервав нашу розмову — до класу одне за одним почали заходити дев'ятикласники, а Софія Василівна ще усміхалася на прощання. Зауважуючи, що не любить уваги до своєї особи, все-таки встигла відповісти на моє останнє запитання: “60? Ні, не лякає, бо молода душа квітує, як і тоді, коли вальсувала молодість на крилах улюблених пісень”.

РІД НАШ УКРАЇНСЬКИЙ...

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Гостро постає потреба зібрати свій рід до купи, щоб побачити, познайомитися з усіма, хто становить дерево нашого великого роду, який можу лише уявляти. Звичайно, криваве ХХ століття пройшлося по ньому жорстоко: розкуркулення, репресії, висилка неблагонадійних на Північ. У сім'ях мого діда Степана було дев'ятеро дітей, в бабусі Тетяни — п'ятеро. У кожного з них народжувалися діти, внуки, правнуки. Та це тільки по маминій лінії. А батькова родина — на Чернігівщині, й теж чимала, розкидана — навіть адрес усіх не збереш.

Мій земляк, краєзнавець, дослідник історії, публіцист Сергій Піддубний зумів втілити мрію: зібрати весь свій рід, навіть у ширшому його розумінні — як рід села, де він народився і виріс. І зібрав він його, долучивши співавторів Ліну Кабацюру й Олександра Піддубного, у незвичайній книжці. Таку міг би, мабуть, написати кожен вихідець з українського села, але написано їх небагато. Книжка називається “Весь рід наш, крутенський” (друге, доповнене видання).

ними для прочитання статтями. У морі зросійщеної преси, українофобських настроїв у ЗМІ ваш тижневик став для мене тим рятівним колом, за яке я радо ухопився, щотижня купуючи “Слово Просвіти”. За це вдячний усім тим, хто опікується виданням. Це чи не єдиний острівець українського цвіту в океані агресивного непотребу.

Особливо цікава у вашому тижневику рубрика “Читацьке ві-

Вміщено тут багато фотографій, особливо групових, де мешканці села Крутенського на Кіровоградщині можуть побачити не лише себе чи друзів і односельців, а й дідів-прадідів, більшості з яких уже немає. Книжка розповідає про далеке і недавнє минуле села, про його визначних людей, про матерів-героїнь, про тяжкі часи — Голодомор, репресії, війну. Відчувається неформальний підхід авторів — виведено не лише офіційно визнаних героїв чи діячів, а й простих людей.

Окремі розповіді присвячено духовним осередкам села — храму та школі. Приємно, що зміст книжки підкреслює й виокремлює саме національний ціннісний орієнтир, попри десятки років його нівелювання і перекручування.

Особливий інтерес викликають оригінальні дослідження авторів: “Весільний обряд нашого села”, “Що в прізвищі нашому”, “Прізвиська”, “Крутенська говірка”, “Пісні наших матерів”. У цих розділах, звичайно, трапляються елементи, характерні для багатьох куточків України, але чимало й таких, які збереглися тільки у цьому селі. Зафіксувати і зберегти ці елементи говірки, фольклору, прізвиськ дуже важливо. Тож недарма авторський колектив висунуто на здобуття обласної краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова.

”, яка виокремлюється різнобарвністю думок ваших постійних читачів, їхньою стурбованістю станом української культури й мови. Читаєш, проймаючись пекучим болем у серці, міцніше духовно, розуміючи, що ти не один, що таких, як ти, багато, що не все втрачено... Ця рубрика дає читачам унікальну можливість на сторінках вашого тижневика відчувати свою єдність і спільність прагнень щодо розвитку українського.

Злата БАЙРАЧНА
Фото **В'ячеслава ПАЩУКА**

Усупереч складній економічній ситуації лише за останні дев'ять місяців Донецький академічний український музично-драматичний театр запропонував глядачам 12 прем'єр. Творчий колектив старанно працював над репертуаром, адже догодити кожному неможливо, але театри знають, як прокласти шлях до сердець шанувальників Мельпомени.

Одна зі складових — різноманітність жанрів. “Сорочинський ярмарок” за Миколою Гоголем вибухнув вибором емоцій та веселощів, відкривши 82-й театральний сезон, високо піднявши професійну планку для роботи впродовж наступних місяців. У виставі бере участь майже вся труппа, враховуючи балет та оркестр. Масові сцени не давали відволіктися ні на хвилину, драматичні актори самі виконували всі вокальні партії, а задіяні в головних ролях артисти-вокалісти показали високий рівень акторської майстерності. Яскраві костюми й вишукана укра-

СЕЗОН ПРЕМ'ЄР

Per aspera ad astra — саме так кажуть упродовж століть про шлях до успіху, і саме таким він був для Донецького театру музичні драми у 82-му театральному сезоні — тернистим шляхом до зірок.

їнська мова вразили навіть мешканців Полтави, куди виставу “Сорочинський ярмарок” запросили для участі у всеукраїнському фестивалі “В гостях у Гоголя”. Спектакль отримав найвищу оцінку полтавців — ще ніколи вони не бачили такого запального, веселого та яскравого ярмарку. Про це свідчать і схвальні відгуки у полтавській пресі та слова вдячності, які почули актори. А в рідному Донецьку це шоу отримало гран-прі Відкритого фестивалю вистав і концертних програм для дітей і юнацтва “Золотий ключик”, присвяченого 200-річчю з дня народження Миколи Гоголя.

Ще одну виставу Донецьк побачив у березні 2009-го — ретро-

шоу “Історії нашого двору” було створене за мотивами пісень 60—70-х років. Добре відомі навіть сучасній молоді шлягери минулого у виконанні артистів-вокалістів театру створили в залі атмосферу добра, радості й позитиву, а неймовірна хореографія зачарувала присутніх.

Прихильники комедій мали можливість досхочу посміятися, дивлячись історію про любов і кров “Фен Шуй” Юрія Каме-нецького й Єжена Щедрі-на, яка поєднала елементи детективу, сімейної драми й мелодрами.

Після тривалої перерви повернувся на донецьку сцену як завжди актуальний та гострий гумор “Зойчиної квартири” Михайла Булгакова. Римейк власної постановки зробив заслужений діяч мистецтв України Олександр Аркадін-Школьник. Сьогодні булгаківський текст так само сучасний і цікавий глядачеві, як і в часи написання п'єси.

Прихильникам мюзиклів запропонували “Історію коня”, створену за повістю Л. Толстого “Холостяк”. Ще один класичний, а тому актуальний у всі часи матеріал. Толстовська філософія, викладена сучасними засобами сценічного мистецтва, стала близькою та зрозумілою кожному глядачеві. Історія життя тварини так схожа на долі багатьох людей — кохання, пристрасть, зрада, біль, втрата — все

“Зойчина квартира” М. Булгакова;
Зоя Пельц — Олена Мартинова, Амелістов —
засл. арт. України Андрій Романій

по-справжньому, дехто навіть не міг втриматися від сліз.

Не залишив глядачів байдужими й спектакль “Скляний звіри-нець” за автобіографічною п'єсою Теннессі Вільямса. Режисер-постановник та актори визначили жанр вистави як сповідь волоцюги, і справді постановка вийшла дуже щирою, інтимною і відвертою. Знаменно, що цю виставу про складні стосунки найбідніших людей, про усвідомлення власних помилок і заочне вибачення було присвячено відомому дніпропетровському педагогові Ніллі Пінській, у якої навчалися і режисер, і троє із задіяних у виставі акторів.

Останньою прем'єрою на великій сцені була легенда про кохання “Наречена ранкової зорі” за п'єсою “Світанкова фея” Алехан-

дро Касони (переклад українською Сергія Борщевського) в постановці Євгена Курмана. До речі, це перша постановка твору українською мовою. Глибока, філософська, прониклива і красива історія про те, що справжня любов здатна повернути сенс життя, принести надію і навіть подолати смерть. Сильна режисюра, емоційна, неперевершена гра акторів, від якої тремтіло серце, та вишукані символічні декорації взяли в полон кожного із присутніх у залі.

Порадувала шанувальників театру і мала сцена, здатна перетворити глядача на співрозмовника. Саме там вперше зазвучала українською мовою сучасна історія про долю двох жінок “Доньки-матері” одеського драматурга Олександра Марданя. Тут відбулася і прем'єра вистави “Едіт Піаф. Репетиція кохання” Людмили Костенко. Атмосфера цієї вистави особливо тепла, цьому сприяє ставлення акторів до постаті Піаф. Складалося враження, що вони не лише розповідали про долю видатної французької співачки, а й запрошували глядачів у її світ, кожен відчув себе причетним до життя цієї сильної жінки. Помітною подією була і прем'єра музичного вечора “Голос кохання”. Чудові голоси, чарівна хореографія та захопливий сюжет не залишили байдужим нікого.

Маленьким глядачам Донецька мюздрама подарувала дві казки: “Аладдін” Ярослава Стельмаха й “Принцеси та горошини” Євгена Тищука. Обидві п'єси поставлені українською, адже любов до рідної мови повинна закладатися ще в дитинстві, а шлях через улюблені казки та легкий гумор — найкращий.

Наприкінці червня Донецький академічний український музично-драматичний театр закрив сезон, але попереду гастролі, робота над новими виставами (готують три, серед яких — “Кассандра” Лесі Українки) та нові зустрічі з глядачами.

Сцена з вистави “Сорочинський ярмарок” за М. Гоголем

До 110-річчя з дня народження композитора, заслуженого діяча мистецтв України Олексія Рябова (1899—1955), засновника жанру сучасної української оперети, на сцені Київського театру оперети відбулося яскраве музичне дійство — “Сорочинський ярмарок”.

Про свого батька, його творчий шлях розповідає син композитора, музикознавець Ігор КРОПИВНИЦЬКИЙ-РЯБОВ.

Із самого малку я був щасливим свідком, як з першої до останньої ноти народжувались іскрометні твори батька. Часом до пізньої ночі тривав у “муках творчого натхнення” цей дивовижний процес, щоб одержати той шедевр, який згодом підкоряв серця слухачів. У такі хвилини ніби й сам я долучався до таїнства народження твору. Батько володів рідкісним даром мелодійного висловлювання, це було у нього, як кажуть, від Бога.

Майбутній композитор, закінчивши Петербурзьку консерваторію по класу композиції у видатного симфоніста, ректора Олександра Бородіна, попервах був у полоні класичних жанрів. Його симфонії, камерні ансамблі, концерт для скрипки з симфонічним оркестром, хорові кантати, балети схвалили і музична громадськість, і численні слухачі. Та згодом справжнім захопленням стала оперета. Він використав досвід композитора-симфоніста, що позначилося на вишуканості його музичної драматургії.

У співдружності з геніальним режисером-реформатором Лесем Курбасом в театрі “Березиль”, де Олексій Рябов був головним диригентом і композитором, він оновив репертуар, створюючи оперети з яскравою музичною основою. Так з'явилася “Коломбіна”, що про-

У ВИХОРИ ІСКРОМЕТНОГО ЖАНРУ

йшла з тріумфом театрами країни, “Зірка екрана”, “Олеся”, “Голуба морква” та багато інших.

Олексій Рябов дбав про українізацію оперети. Розумів, що з'ява повномасштабного твору, в якому поєднувалися б традиції класичної західноєвропейської оперети і неповторна чарівність українського музичного театру Кропивницького й Старицького, розв'язала б це завдання. Одухотворення музичного матеріалу інтонаціями щедрої, багатобарвної української народної пісні, яку не цитував, а творчо перевтілював, — і у цьому була своєрідність творчого методу композитора. Йому вдалося стати реформатором сучасної української оперети, завоювати серця слухачів. Поява на сцені Харківського театру музичної комедії 1936 року першої такої оперети — “Сорочинський ярмарок” з увертюрою, аріями, дуетами, хоровими ансамблями, танцювальними номерами і фі-

налами кожної дії стала визначальною подією в театральному житті України, засвідчила великий творчий злет наймолодшого жанру національного музичного театру. Наповнена багатобарвними фольклорними інтонаціями, справді опереткова музична драматургія вела глядачів у неповторний світ музично-сценічного дійства. Композитор став справжнім новатором — прем'єра “Сорочинського ярмарку” перетворилася на всесоюзну мистецьку подію. Нині, через багато років, вона знову звучить на сцені Київського театру оперети. Геніальність Миколи Гоголя і чарівність музики Олексія Рябова щасливо поєдналися у цьому творі.

Після “Сорочинки” на сценах багатьох театрів “ожили” такі неповторні оперети, як “Майська ніч” і “Весілля в Малинівці”. Збереглась афіша, яка свідчить, що коли батько як диригент і музичний керівник очолював Київський театр опере-

ти, вона пройшла з незмінним успіхом на цій сцені 500 разів. Не менший успіх мали й інші оперети: “Шумить Дніпро”, “Закохана витівниця”, “Пошилися у дурні”, “Блакитна фортеця”, “Червона калина”, “Чудесний край”, у яких маестро послідовно втілює ідею любові до рідного краю, його людей.

Моя мати Ольга Марківна Кропивницька завжди допомагала батькові у роботі над створенням справді народних творів, бо зналась на українському фольклорі, жила на хуторі свого батька, засновника українського професійного театру — видатного актора і драматурга Марка Кропивницького, де з першоджерел пізнавала звичаї, обряди, пісні народу. Вона ж була першою виконавицею творів батька як актриса. Так у дружній співпраці народжувались сповнені народного мелосу чудові оперети.

А ще я був щасливим свідком того, як щойно написані батькові оперети отримували життя на сцені театру — то було справжнім святом усього колективу і нашої родини. Пам'ятаю, як зустрічали колеги оплесками щойно написану арію, дует чи якийсь інший номер твору, а згодом з ентузіазмом втілювали на сцені. Композиторські шедеври були поштовхом до сміливих пошуків колективу в цьому жанрі.

Маестро створив 30 оперет. Поет-академік Максим Рильський стверджував: “Він був творцем музики, в якій розкривається сонячна душа і незборима сила українців”.

Вірними побратимами, крім Максима Рильського, батько вважав також Натана Рахліна, Михайла Стельмаха, Платона Майборода, Остапа Вишню, Андрія Малишка. Всіх не перелічити.

“Людина із щедрим, золотим серцем”, — тепло говорили про

Олексій Рябов

нього товариші. Хоч би де він з'являвся, довкола збиралися колеги, шанувальники таланту, тепло вітали з кожним успіхом. Пам'ятаю, як щирий друг нашої родини, народна артистка України Віра Новинська зазначала: “Все життя моє пов'язане з цією чарівною людиною, позначеною Божою іскрою, це були незабутні хвилини творчого єднання, щиросердний і привітний, він був улюбленцем усього колективу Київського театру”.

На превеликий жаль, “наш Оффенбах і Кальман”, як його величали сучасники, рано пішов із життя, в розквіті таланту, коли перед ним відкрилася широка дорога нових яскравих творчих звершень. Та він продовжує жити в своїх іскрометних творах, як і за життя, возвеличує в них рідну Україну. Радісно, що нині на сцені Київського театру оперети знову звучать в яскравих інтерпретаціях талановитого колективу чарівні мелодії “Сорочинського ярмарку”.

Сцена з оперети О. Рябова “Сорочинський ярмарок”

“Після Богдана Хмельницького, порушуючи статті Переяславської угоди, московські царі торгували Україною, як власною вотчиною”.

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА

Іван ЧАЙКА,
депутат Гадяцької районної ради,
Полтавська обл.

Чи можна відшукати серед українських гетьманів когось, чий образ був би таким відомим у європейській культурі, як образ Івана Мазепи? Його ім'я оспівували європейські класики: Дж. Байрон, Даніель Дефо, Віктор Гюґо, Бертольд Брехт, Олександр Пушкін, Кондратій Рилєєв. Поему про Мазепу написав українець Володимир Сосюра, а п'єсу “Мазепа” — польський драматург Юліуш Словацький. У класичному музичному мистецтві Європи налічується 67 великих творів про Мазепу. Як визначна історична постать Іван Мазепа постає в творчості Ліста, Рахманінова, Вагнера, Чайковського. Його портрети малювали Теодор Жеріко, Ежен Делакруа, Орас Вернет, Луї Буланже. Про Мазепу залишили розвідки визначні історики й мислителі Вольтер, Сергій Соловйов, Микола Костомаров, Михайло Грушевський та інші.

Іван Степанович Мазепа найтриваліший період з усіх українських гетьманів очолював Українську державу. За цей час свою столицю Батурин він перетворив на європейський осередок, схожий на Версаль. Він, мабуть, як ніхто більше, опікувався письменством, наукою, мистецтвом і Церквою.

Гетьманщина Мазепи схожа на західноєвропейську державу насамперед появою нової верстви в соціальному устрої України — інтелігенції, яка розвивала освіту і науку, літературу, мистецтво, інші галузі культури. Сучасників вражала висока освіченість гетьмана. Тоді як цар Петро I насилу відшукав у Москві перекладача з латини, який, до речі, був випускником Києво-Могилянської колегії, гетьман Мазепа вільно розмовляв і писав, крім української, польською, російською, німецькою, італійською, французькою, без перекладачів вів переговори з татарами і турками, а латиною спілкувався зі шведами. А найсвітліший князь Меншиков — права рука царя — замість підпису ставив відбиток пальця.

Мазепу високо цінував цар Петро I за бездоганну службу. Гетьман був генералом російської армії, дійсним таємним радником, кавалером найвищих на той час орденів — Андрія Первозванного та Білого Орла, і ці нагороди возвеличували його над усім російським генералітетом. Він також був удостоєний титулу “Князь священної Римської імперії”. І раптом “владику Малоросії”, як величав його цар Петро I, оголосили зрадником, а замість пам'ятників йому на батьківщині протягом трьох століть читали анафему. До речі, церковне прокляття було накладене незаконно — без рішення Священного Синоду.

Це не прикра помилка нашої історії, а трагічна закономірність. Усіх гетьманів після Богдана Хмельницького або оголосили зрадниками, або ж вони скінчили життя в Сибіру та на засланнях. Відомий вислів: “Від Богдана до Івана не було гетьмана”. Мабуть, був би в цьому списку і батько Хмель, якби не передчасна смерть...

У вересні 1656 року між Польщею і Росією було підписано Віленське перемир'я. На переговори не допустили представників Хмельницького, більш того — за його спиною домовилися про поділ України, західну частину якої цар одним розчерком пера віддав полякам. Дізнавшись про це, “...гетьман Хмельницький закричав, як оч-

манілий, в несамовитості розуму залентував: “Діти, не горюйте, я вже знаю, як зробити: потрібно відступити від царської руки, а підемо, де великий владика накаже бути, не під християнським государем, так під бусурманом”.

Гетьман вважав себе вільним від договору з Москвою й почав формувати антипольську й антимосковську коаліцію. Такий розвиток подій підтвердив думку про те, що угода в Переяславі була тимчасовим воєнно-політичним союзом двох держав, яким вони з самого початку не дорожили. Сторони швидко рухалися до збройного протистояння. Московська держава стала союзницею Польщі, Україна Хмельницького — Швеції, Туреччини і румунських князівств. Гетьман поспіхом готував договір про протекторат з шведським королем і сказав про це послові Бутурліну влітку 1657 р. Але через смерть Хмельницького цього не зробили.

Ось такими були перші кроки горезвісного “возз'єднання”. Правда, цей термін винайшли значно пізніше московські пропагандисти і приліпили його до договору в Переяславі. У “Тезах ЦК КПРС до 300-річчя возз'єднання України з Росією” було свідомо спотворено історичні факти, щоб заглушити прагнення народу України до незалежності, яке особливо виявилось в роки Української революції 1917—1920 рр. та боротьби Організації Українських Націоналістів і Української Повстанської Армії. Український історик Михайло Брайчевський писав, що “в порядку оберігання “споконвічної дружби українського народу з російським” під заборону потрапили навіть деякі твори Тараса Шевченка, в яких висловлюється критичне ставлення до “возз'єднання”. Так, наприклад, “Кобзар” 1954 року вийшов без творів “Великий лях”, “Стоїть в селі Суботів”, “Чигрине, Чигрине” та інших.

Після Богдана Хмельницького, порушуючи статті Переяславської угоди, московські царі торгували Україною, як власною вотчиною. Так, 1686 року, підписавши договір про “вічний мир” із Польщею, Москва затвердила насильницький поділ українських земель між двома державами. Ось чому гетьман Ханської України український “Пугачов” Петрик Іваненко говорив: “Та дивне ось що: поведінка московських царів; вони не завоювали нас зброєю; наші предки з власної волі для оборони православної віри піддалися їм свobodно. І Москва зробила із нас передню сторожу: хоч звідки ворог іде, він передусім руйнує наш край, за яким Москва ховається, як за твердиною. Та й цього їй мало; вона хоче ще зробити з нас своїх невільників”.

Іван Мазепа сподівався, що зможе побудувати цивілізовані відносини з Москвою, з її молодим царем. Довгий час йому це вдавалося. Він вірою і правдою служив Петру I, сподіваючись на взаємність. Мазепа успішно очолював козацькі війська у 20 великих походах проти зовнішніх і внутрішніх ворогів. Проте зупинити наступ царя на козацькі вольності було неможливо.

Гетьман знав, що волелюбність, дух лицарства, демократизм українців ніколи не приживуться в московському царстві.

Особливо тяжким було становище України з початком Північної війни. “В Україні московські війська своїми грабунками, підпалами, по боями та ґвалтуванням нагадували радше карну експедицію, ніж союз-

не військо”, — писав кембриджський історик Л. Р. Левіттер.

На випадок перемоги над шведами цар мав намір анулювати всі договори з Гетьманщиною, а козаків позбавити їхніх привілеїв і перетворити на піхотинців і драгунів. Петро I навіть не таївся зі своїми планами і ділився ними з Мазепою. Ця новина налякала козацьку старшину, обурювало знущання над козаками.

“Очі всього народу звернені на тебе”, — говорили полковники гетьманові. І гетьман нарешті сказав своє слово. З московських архівів дійшла його знаменита “Дума”:

*Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умрете
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава...*

У боротьбі за незалежність України Мазепа вирішив обрати надійного союзника — Швецію, як цього хотів колись Богдан Хмельницький. Мазепа мав право на вибір як глава Української держави. Він обирав союзника, який обіцяв виконувати взаємовигідні домовленості. Шведський король поважав прагнення України до державної самостійності й не намагався нав'язувати їй свої порядки.

Петро I зробив усе, щоб у цій драматичній ситуації відвернути від Мазепи нетямущу масу. Він приневолив старшину негайно обрати нового гетьмана, а також видав два маніфести, в яких було почато довгу брехливу кампанію, повну наклепів. Її продовжували аж до революції 1917 року. Гетьмана називали зрадником, ворогом царя, його вчинок — “незвичайним, нечуваным злочином, гідким і підлим”. Щоб знеславити Мазепу перед народом, його звинувачували “у зраді України, яку продав він Польщі й прагне передати унії Божі церкви і наші славні монастирі”.

За маніфестами ішов терор: залізом, вогнем, шибеницею і паллями. Першою жертвою стала гетьманська столиця Батурин. Її московські війська спалили щент й зрівняли з землею, винищивши жінок і малих дітей. Горлорізи Меншикова вирізали 15 тисяч людей — майже всіх мешканців. Трупи старшин прибивали цвяхами до дощок і вкидали їх у Сейм, щоб налякати українське населення. Тільки двох керівників оборони помилювали, щоб завдати ще страшнішої карі: Чечеля колесували, Кеніґсен помер від ран дорогою до Глухова, де вже над трупом поглумився кат. Страшні репресії пройняли жахом Україну.

Ця трагедія зворушила навіть Європу. Так, часописи Франції рясніли заголовками: “Жінки й діти на вістрях шабель”, “Руїна України”, “Страшна різанина”. Про події в Батурині газети писали: “Ціла Україна купається в крові. Меншиков уживає засобів московського варварства... Усі мешканці Батурина без огляду на вік і стать вирізані, як накачують нелюдські звичай москалів”. Так описували ці події “Французька газета”, а також часописи “Історичні листки”, “Історичні меркурії”, “Ключ кабінету”. Палами, колесуванням, четвертуванням, дибою, батогами, шибеницею й сокирою упокорювали всіх, кого запідозрювали хоч би у співчутті до підданого прокляття гетьмана Мазепи.

У Лебедині на Слобожанщині Петро I розгорнув “таємну канцелярію”, яку називали “царською кімнатою мук”. Довго з покоління в покоління українці передавали тихцем страшні описи того, що діялося тоді в Лебедині. Там постав ок-

ремиї цвинтар, який люди охрестили “цвинтарем гетьманців”. Ніхто ніколи не знав і вже не дізнається про точне число похованих. Архіви і хроніки того часу зберегли подробиці кривавих репресій. Щоб упокорити селян і козаків, цар наказав Меншикову, який завідував “канцелярією”, “не витратити часу на зайві формальності”. Той винайшов чотирираменне колесо, яке, зламавши тіло жертви, могло шматувати його на чотири частини. Порівняно з цим колесом шибениця, корити селян і козаків, цар наказав Меншикову, який завідував “канцелярією”, “не витратити часу на зайві формальності”. Той винайшов чотирираменне колесо, яке, зламавши тіло жертви, могло шматувати його на чотири частини. Порівняно з цим колесом шибениця, корити селян і козаків, цар наказав Меншикову, який завідував “канцелярією”, “не витратити часу на зайві формальності”. Той винайшов чотирираменне колесо, яке, зламавши тіло жертви, могло шматувати його на чотири частини.

Маховик репресій розкручувався дедалі більше. Коли Петро дізнався, що кошовий отаман Січі Кость Гордієнко, який ненавидів царя і його антиукраїнську політику, не піддався на подарунки й обіцянки Москви і не перейшов на її бік, вирішив розправитися із Січчю. Скориставшись тим, що там залишилася тисяча козаків — здебільшого поранених, хворих і літніх, інші пішли до Мазепи, цар дав Меншикову наказ зруйнувати Січ і всіх перебити. Дорогою росіяни захопили містечко Келеберду і жодного з його жителів не залишили живим, а оселі спалили. Та сама доля чекала і на містечко Перевалочну, яке захищало все чоловіче населення. Загинули всі. Багатьох завоювники позамикали в оселях і спалили живцем. Здолавши невеликі залиги містечок Маячки та Нехворощі, росіяни вирізали всіх мешканців, не помилювали навіть жінок і дітей, а самі містечка зруйнували і попилювали.

А потім була Січ. Козаки захищалися мужньо і довго. Відбили кілька штурмів росіяни, що зазнали великих втрат. Коли ж відчули, що далі боронитись уже несила, кинулись у Дніпро — шукати рятунку в плавнях. На частину козаків, що повірили запевненням зрадника Гната Ґалаґана, що їх помилюють, чекала жорстока розправа. Спаливши всі будівлі Січі, росіяни збудували плоті, на яких поставили шибениці з повішеними полоненими й пустили за водою Дніпром. Потім заходилися розкопувати велике козацьке кладовище і викидати з

могил прах похованих лицарів. Вони розрили все кладовище, сплюндрували навіть могилу кошового отамана Івана Сірка. Тоді Петро I видав наказ про те, щоб будь-якого запорозького козака, хоч би де він потрапив до рук росіян, катували до смерті.

Цареві ще задовго до Полтавської битви вдалося розпорошити сили українців. Частину їх було мобілізовано на будівництво Петербурга, інших вивезли за межі України, багатьох козаків, що були на своїй землі, залякали і замордували. Та не тільки палями, тортурами та розпинанням козаків на хрестах, терором, брехнею цар відвертав їх від Мазепи. Прихильникам Москви він обіцяв його майно. Петро I проголосив, що всі маєтки мазепинців і самого гетьмана передадуть тим представникам старшини й козацтва, які доведуть свою вірність Москві. Усе це врешті-решт відіграло вирішальну роль у битві під Полтавою.

Сам Петро, який неохоче переглядав свої рішення, знаючи істинні мотиви гетьмана розриву з Москвою, втамувавши перші пориви гніву, через півроку після смерті Мазепи видав указ, за яким великоросам законодавчо заборонялося докоряти українців ім'ям Мазепи і його зрадою. Але про указ вперто мовчали, а потім і зовсім забули...

А наступ на Україну тривав. 1720 року видано перший указ царя, спрямований проти української мови. 1764-го скасовано гетьманство, згодом зруйновано Запорозьку Січ, козаків депортовано на Кубань. Пізніше були Емський і Валуєвський укази, які забороняли українську мову.

Американський президент Джон Кеннеді казав, що нація виявляє себе не тільки в людях, яким вона дає життя, а й у тому, яким людям вона віддає почесні, яких людей пам'ятає. Кому віддаємо нині почесні? Чи тим синам і дочкам України, які оберігали її вольності, мову, культуру?

Українська Православна Церква Московського патріархату продовжує проклинати Івана Мазепу, попри те, що її митрополит сидить в Києво-Печерській лаврі на вулиці Мазепи за збудованими гетьманом мурами і править службу в храмах, споруджених на кошти Івана Мазепи...

МІФ ПРО ПОЛТАВУ ПІСЛЯ 1709 РОКУ...

Ольга КОВАЛЕВСЬКА,
кандидат історичних наук

В умовах існування протилежних історичних концепцій, яких дотримуються представники різних політичних сил України, стало важко з'ясувати, які події знакові в нашій історії, тобто які ювілеї святкувати доречно, а які — неприпустимо.

Традиційні методи дослідження, що їх зазвичай використовують історики, не надають відповіді на питання, що непокоять суспільство. Бо на певну кількість аргументів “за” стільки само “проти”. Ця аксіома ставить під сумнів можливість порозумітися й адекватно розв'язати питання з відзначенням святкування подій, яким 300 років.

Щоб зрозуміти, як ми загнали себе в глухий кут і як із нього вийти, слід звернутися до таких категорій, як “історична пам'ять”, “історичний міф” і до особливостей їхнього функціонування.

Історична пам'ять — це спільна пам'ять і знання про минуле певної спільноти. У даному випадку — народу, нації. Історична пам'ять формується, зберігається і передається здебільшого завдяки “історичній реконструкції” та “ритуалам”.

Рівень відтворення подій Пів-

щини протягом 1708—1709 років. Українці мали забути, що в них був колись гетьман Іван Мазепа, який упродовж 21 року утримував Гетьманщину від громадянської війни, розбудовував храми й заклади освіти, підтримував духовенство, зміцнював матеріальне становище старшини, утримував баланс між різними верствами населення, сприяв розвитку культури тощо. Вони також мали забути про те, що гетьмана в його прагненні звільнити вітчизну від небажаного й дедалі небезпечнішого протектора підтримали представники старшини і запорожці. Цій меті якнайкраще прислужилися театралізована вистава покарання опудала Мазепа, його церковне прокляття та знищення всіх можливих зображень і портретів; розправи над “мазепинцями”, що з особливою жорстокістю чинилися в Глухові та Лебедині, де закатованих ховали у братських могилах, згодом зрівняних із землею; знищення Запорозької Січі та переслідування прибічників Мазепа далеко за межами імперії.

Після “зачистки території” постало питання про формування нової історичної пам'яті місцевого населення, яке в Російській імперії було позбавлене традиційних етнонімів і дістало “універсальну” назву малороси.

До процесу формування “спільної історичної пам'яті” населення, без чого важко забезпечити ідеологічну єдність численних народів, що населяли імперію, підходили з кількох сторін водночас. Було представлено російську імперську версію подій 1708—1709 років. Важливу роль тут відводили таким творам російської історіографії, як “Історія Императора Петра Великого: от рождения до Полтавской баталии” Ф. Прокоповича, “Деяния Петра Великого, мудрого преобразователя России” І. Голикова, “Сокращенное уведомление о Малой России” Г. Мілера, в яких Мазепу офіційно подавали як зрадника і кривоприсяжника, а Петра І, відповідно, як мудрого перетворювача, великого полководця і стратега.

У подальшому ці визначення неодноразово повторювали й тиражували і в творах загального характеру, і в спеціалізованих, особливо ювілейних, виданнях. Зокрема таких, як праця І. Павловського “Полтавская битва 27 июня 1709 г.” (1908) чи в ювілейному виданні Імператорського російського військово-історичного товариства, присвяченому 200-річчю Полтавської битви “Петр и Полтава” (1909).

Слід наголосити, що саме з 1908—1909 років у Російській імперії задля формування “правильної” з ідеологічного погляду історичної пам'яті починають застосовувати численні “ритуали”, до яких належать церемонії вшанування пам'яті загиблих (часто через упорядкування “братських могил”), встановлення та урочисті відкриття пам'ятників, будівництво численних архітектурних споруд (зокрема церков) на місцях “важливих і переможних” битв, урочисті святкування річниць перемог та обов'язкове задокументовування цих ритуалів не лише хроністами, істориками, публіцистами, а й з допомогою фото- та кінотехніки.

На початку XVIII століття, коли Московська держава перетворювалася на Російську імперію, поступово поглинала всі менші державні утворення, позбавляючи їх автономії чи суверенітету, і замінюючи статус із васально-залежного на провінційно-колоніальний. Водночас відбувався процес позбавлення населення цих територій національної свідомості. Для цього держава використовувала метод організованого забуття. Саме цій меті слугували всі каральні акції Петра І проти населення Гетьман-

ського Союзу, стануть 1939 та 1959 роки, а в історії сучасної Білорусі й незалежної України — відповідно 2008-й та 2009-й. Важливість цих циклів полягає саме в повторюваності ритуалів, їхніх сценаріїв і тих меседжів, які зазначеними заходами влада відсилала суспільству. Отже, саме так, спільними зусиллями різних держав із різними, на перший погляд, ідеологіями Полтава, яка за прожектами губернського архітектора В. Амвросимова мала стати в архітектурному сенсі “малым подобием Петербурга”, увійшла в історію “городом славы русского оружия”.

Вагомий внесок у процес міфотворення зробив кінематограф. Лише за 1909 рік було відзнято дев'ять стрічок кінохроніки, які зафіксували урочистості в Полтаві з нагоди святкування 200-ї річниці перемоги Петра І. Одним із тематичних різновидів хроніки, що його вітала влада, була так звана царська й урядова хроніка, яка відтворювала царські прийоми, військові огляди, церемонії відкриття пам'ятників тощо. Приклад царської хроніки — сюжеті таких стрічок, як “Торжества в Полтаве в честь приезда Николая II”, “Полтава”, “Полтавские торжества (Полтава)”, “Полтавские юбилейные торжества” та ін.

Зважаючи на те, що місцева кінохроніка користувалася у глядачів великим успіхом, ідеологічний вплив таких кінострічок був вражаючим.

Натомість у протилежному таборі, на українських землях, що перебували на той час під владою Австро-Угорської імперії (а згодом у країнах, де українці заснували діаспору), в колах національно свідомої української інтелігенції ситуація з формуванням історичної пам'яті розвивалася з точністю до навпаки. Тобто ці “мазепинці” досліджували саме ті історичні документи, що їх не бажало оприлюднювати російська влада. Вони публікували кожне щойно знайдене джерело, яке стосувалося І. Мазепа та часу його гетьманства, проводили польові дослідження, спрямовані на пошук могили гетьмана, організовували церемонії вшанування пам'яті Івана Мазепа й урочисто відзначали річницю виступу гетьмана проти Петра І, річницю з дня народження чи смерті гетьмана, вживали заходів, спрямованих на доведення неправомірності та нечинності накладеної на нього анафеми, формували новий образ цієї історичної постаті, тобто відкрито виступали із засудженням дій офіційної російської (а згодом і радянської) влади, яка всіма доступними їй засобами намагалася сформувати “нову” історичну пам'ять українців про події 1709 року.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З НАГОДИ 300-ЛІТТЯ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ

Гріх бути полем для чужої гри,
Йти до чужої слави в постаменти...
Зверніться до народу, Президенте,
І приспустіть державні прапори.

З'ясуйте, що є зло і що добро,
І поясніть, що наша Україна
Була б іздавна сильна та єдина,
Якби тоді не переміг Петро.

Старі шаблі давно проіла ржа,
Зотліли горді в давнину штандарти,
Але — якби не біль тієї дати —
Була б своя в нас доля, не чужа.

Ніколи б кріпаком не був Тарас,
Ми ні царів не знали б, ні “Аврори”,
Ані терор, ані голодомори
Роками не винищували б нас.

Від давнини загублені ключі,
Історія не визнає утопій,
Та ми були б в об'єднаній Європі
Давно вже хазяї, не прохачі,

Якби ж то не спокусливість мари,
Не звади, зради та чужі агенти...
Зверніться до народу, Президенте,
І приспустіть державні прапори!

Сергій БОРЩЕВСЬКИЙ

Показові у цьому сенсі публікації в тогочасній українській пресі, що виходила за межами Російської імперії. Так, 14 липня 1909 року львівська газета “Діло” оприлюднила статтю “Полтавське свято”, де зокрема, повідомлялося, що офіційна Росія відсвяткувала 200-ту річницю Полтавського бою. Найурочистіше це святкування відбулося в самій Полтаві, “куди зволив і відважився приїхати навіть сам цар Микола II”. Описавши, як саме було обставлено приїзд імператора та які заходи на нього чекали, редакція зазначала: “А пополудні цар і великі князі, і вся свита від'їхали на короткий час до Києва. Аж тоді почалася більша воля в Полтаві, почалися народні забави, гуляння, грали оркестри, ілюміновано місто, палено феєрверки, влаштовано каруселі, стовпи з нагородами... Дивний характер мало те ціле “національне свято”, — пише газета. — Тісна зв'язь всього населення “со своим Государем” проявилась в той спосіб, що шпалери військ по всіх вулицях і дорогах добре пильнували, аби хто не наблизився до царя. “Союз русского народа” і козацькі полки обступили Полтаву і

ністю у саме серце України, і власне в Полтаві відбудеться це свято!.. Почуваючи наш великий і святий обов'язок супроти нашого народу, висловлюємо наше презирство і ганьбу тим, хто освячує нашу національну кривду... Ми звертаємо увагу всіх несвідомих учасників свята, які втягнені туди урядом, що цей ювілей є ще однією наругою з наших національних почувань, бо святкування ювілею полтавського бою є санкціонуванням і узаконенням гніту над Україною з боку московського уряду”.

Відомо, що боротьба за українське суспільство і пристрасті довкола того, як маємо відзначати історичні події, тривають. Нині навіть завзятіше, ніж раніше. Залишаючись одним народом, який живе в нібито суверенній державі, яка сама повинна визначати й відстоювати свої інтереси і пріоритети, національні святині й важливі історичні події, українці уподібнюються безсловесній масі, що її продовжують годувати міфами, зокрема й “полтавським”: хоч би якими насправді були історичні події, кожна держава і народ, причетні до них, зацікавлені у власній версії подій. Існування міфу — обов'язкова складова будь-якої ідеології. Історичний міф відігравав і відіграватиме істотну роль у процесі формування та передачі історичної пам'яті народів, зокрема українського.

Представникам українського політикуму — незалежно від партійної належності — в умовах численних міжнародних та глобальних інтеграційних процесів, українському суспільству важливо знати: ми маємо розуміти, як функціонує наша історична пам'ять і як її можна скеровувати політичними силами й офіційною владою. Розуміючи це, можна забезпечити себе від численних політичних впливів, утриматися на власних позиціях і адекватно, зберігаючи власну гідність та з повагою до шведів, росіян, калмиків, латишів, фінів, поляків, відзначати ювілейні дати.

Пам'ятник Петру І перед будинком музею історії Полтавської битви. 1915 р.

Пам'ятник захисникам фортеці Полтава і коменданту, полковникові О. С. Келіну. 1909 р.

Юхим ГУСАР, член Національної спілки журналістів України

Буря овацій, що не раз лунала у золотому залі, живий подих, тепло, биття людських сердець. Так глядачі реагували на поетичне слово відомої письменниці. Роздуми, почуття, відтворені на сцені, наростали в геометричній прогресії. У ролі поетеси заслужена артистка України Лариса Попенко вражала інтонацією, тональністю думки об'єднувала всіх у співпереживанні: “Хай рідне слово нам сили примноже, Святий Боже! Хай воно буде на янгола схоже, Святий Боже! Хай йому серце відчинить кожен, Святий Боже!”

Вистава-роздум — це, без перебільшення, філософська річ з напруженим драматизмом і вражаючою гостросюжетністю. Режисер-постановник і автор сценарію заслужена артистка України Людмила Скрипка вразила присутніх своєрідною манерою мислення, де переплелися реалії непростого сучасності й поетичне її осмислення словом Віри Китайгородської, авторки збірок “Виноградна коліска”, “Сонце вночі”, “Декаданс”, “Ловіння вітру”, “Безконечник”, яка сміливо стверджує, що “ніхто нікому нічого не винен, крім любові...”

ТУГА, ПРОПУЩЕНА КРІЗЬ СЕРЦЕ

78-й театральний сезон у Чернівецькому академічному музично-драматичному театрі імені Ольги Кобилянської завершився прем'єрою вистави “Туга за майбутнім”. Це своєрідні сценічні роздуми, створені за поезіями та рукописом нової прозової книжки члена Національної спілки письменників України Віри Китайгородської.

ми сучасної міграції буковинок, розпаду сімей, дитинства без матері. Роль одного з героїв — Василя, якого з малим Сашком залишила дружина Надя, вдало зіграв артист Василь Стаханов. Впізнаваний образ: неголений, у зім'ятій сорочці чоловік, яких тепер сотні у буковинських селах, — болісне життя, зламана доля. А ще дід Іван (заслужений артист України Богдан Братко), який голубив онука Сашка (Іванко Абрамов).

Вистава захоплює, вона близька загальнолюдською проблемою, співзвучна з рідним краєм, де село пахне хвощем, любистком і чебрецем, сушеними сливами, де липа стікає медами, тумани чаркують у дворі, а в криниці не вода — срібло.

Режисер-постановник Людмила Скрипка, режисери Нелі Вербівська й Андрій Романов вміло вклинили сюжетні картини, на які тепло реагував зал: це і винайдена Павлом Шведцем із села Волошкове велосипед-машина, і гра на швейному “Зінгері” Гриші Ананійовича з Ленківців (артист Микола Гоменюк) з полотнами, які тчуть на Буковині, самі фарбують і шиють сукні, що ними чарували жінки — заслужена артистка України Катерина Чумакова,

артистки Діна Анепська та ін.

Дві сцени прадавнього храмового свята на селі, де колись святковий стіл накривали домотканим білим полотном і збиралися погостити про життя, помолитися Богу, заспівати “Цвіте терен”, “Поїхав чумак”, “Ой сіла зозулька” — примушують замислитися, бо сьогодні обряд втрачає народну сутність.

А як болить душа Таньки-Ка-

цапки (заслужена артистка України Тамара Кільчицька) за убієнних Голodomором душі її семи синів! Кацапка (прізвисько походить від за-няття її чоловіка, який майстрував ключики-каци) — образ узагальнений, бо саме по бессарабських селах із 1946 до 1949 року людей ко-сив лютий голод.

Уривки багатогранної поезії й прозові роздуми на сцені стали відкриттям реалізму — нашого сьогодення, пекучого і плачущого: аукціон торгів жінок-базарниць з торбами і “кравчучками” під мелодію “Джамайки”; чужі ляльки і не наші птиці; приїзд Наді-емігрантки, який вже не до вподоби витканий буковинський килим (заслужена артистка України Наталія Гундя).

Творчий почерк поетеси і режисера самобутні, бо зуміли спільно пропустити крізь серця біль за майбуття дітей, яким творити Україну. Цю тривогу відчула й дружина Президента України Катерина Ющенко, яка запросила театр на гастролі до Києва і зауважила, що такий колектив гідний звання народного.

Над проектом працювали художник-постановник Наталія Руденко-Краєвська зі Львова і композитор, заслужений діяч мистецтв України Олександр Козаренко.

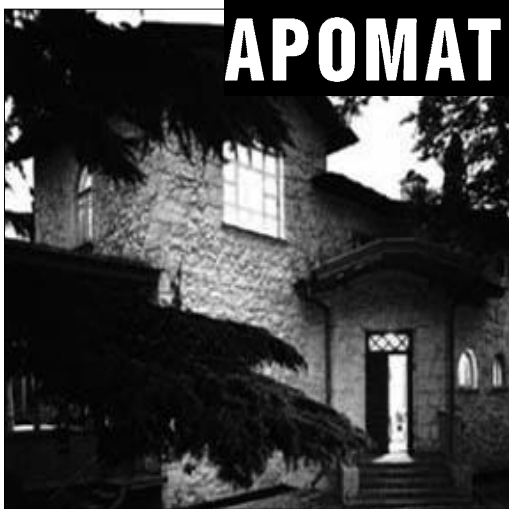
До вистави долучилися меценати: облдержадміністрація, Фонд Арсенія Яценюка та фірма “Арніка”, яку очолює Тетяна Козлова.

АРОМАТ ТВОРЧОГО СПАДКУ КЛАСИКА

ДО 150-РІЧЧЯ ІЗ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ А. ЧЕХОВА

У ялтинській Білій дачі — будинку-музеї Антона Чехова — незвичайна виставка: під п'ятьма обкладинками томиків з назвами найвідоміших творів уславленого лікаря, письменника й драматурга зібрано пахощі — дух творів. Задум створити “ароматні книжки” прийшов до Ірини Обухової, психолога-терапевта Кримського медичного університету, на алеях саду, який 110 років тому власноруч посадив класик.

Віктор ХОМЕНКО, Крим

У тіні Чеховського саду Ірина подумала: навіть через півтора століття після дня народження письменника вдихаємо ті самі запахи, що й Антон Павлович, коли працював на Кримському узбережжі. Адже навколо — чеховські насадження, тож через півтора століття можна зберегти їхній запах. Психолог і музикознавець заходила розширювати спектр емоційно-чуттєвого сприйняття створеного в Ялті доробку класика.

Багатолітні дослідження впливу гармонійних музичних акордів на духовність людей, їхній емоційний, душевний стан вивели її на аналогічні висліди й у царині світу запахів. Ірина Обухова з юності захоплювалася пошуком зв'язків феноменів музики й запахів. Вивела

визнані у світі терапевтичні формули цілющих для людського організму мелодій та ароматів. Дослідниця класифікувала запахи за дією й впливом на нашу психіку й підсвідомість на заспокійливі й збудливі, тривожні й сумні, такі, що бадьорять чи заколискують, додають радості й приємного настрою чи журби й суму. Вона вважає, що аромати — це субстанція, зіслана нам із небес. Спектр їхньої дії найширший: приміром, запах лимона підбадьорить, кропу — поліпшить настрої і перенесе на легкі хвилі веселощів, ладану — надасть зосередженості й філософського настрою, шавлії — додасть життєвих сил. А поєднання й композиції різних ароматів мають просто вражаючі для нашого емоційного стану і здоров'я ефекти.

Оскільки Ірина Обухова здавна добре знає твори улюбленого письменника, то залишилося оновити в пам'яті описи природи й саме ті місця з його ялтинського доробку, де йшлося про душевний стан персо-

нажів. Потім довелося досконало вивчити всі майже 150 видів рослин, які прикрашають ялтинську Білу дачу Чехова. Ще раз вчиталася у твори письменника й гармонізувала комбінації запахів, які, за задумом дослідниці, мали бути органічно пов'язані з певним твором і найповніше віддзеркалювати його головний мотив, настрої і дух.

Композиції ароматів саду письменника склалися в перший том “А. Чехов. Вибране”. Це п'ять мініатюрних книжечок, під палітурками яких — не сторінки, а флакони з духмяними сумішами натуральних ефірних олій, що пахнуть творами “Вишневий сад”, “Наречена”, “Три сестри”, “П'єса без назви”, “Вічна весна”. Під кожною обкладинкою — композиції пахощів рослин із саду Антона Чехова.

У “Вишневому саду” домінує екзотичний запах пачулі, в який вплетено аромати розмарину, кедра і кипариса. У “Нареченій” переважають пахощі п'яної троянди, холодної м'яти й духмяного кипариса. У “Трьох сестрах” ніжні жіночі аромати змагаються з різкими чоловічими: переважно меліси з кед-

ром і розмарину з лавром, кипарисом і кедром. У “П'єсі без назви” запах шавлії викликає асоціації безмежжя літніх ланів. А “Вічною весною” Чехов називав свій улюблений ялтинський сад біля моря.

Під час оксамитового сезону у флігелі будинку-музею Чехова триватимуть вистави ароматеатру Ірини Обухової. Головними дійовими особами стануть запахи, про неповторність, значущість і асоціа-

у силу яких роз-ка проекту. Вона зкої аромакомпозиції, зачитуючи уривки з творів Антона Чехова, проводитиме дегустації запахів, пропонуватиме відгати пахощі різних творів класика.

У переддень 150-річчя з дня народження А. Чехова Кримом ширяться читання “Завжди актуальний Чехов”. У бібліотеках, палацах культури, митецьких творчих об'єднаннях і спілках шанувальників слова звучать наукові доповіді знавців творчості видатного письменника, поціновувачі спадщини Чехова демонструють художні фільми за його творами, організують виставки його книжок, презентують доробки літературознавців, присвячені кримським подіям життя класика, і спектаклі за драматургією Чехова у виконанні аматорських і професійних колективів.

ФЕСТИВАЛЬ ОРГАННОЇ МУЗИКИ

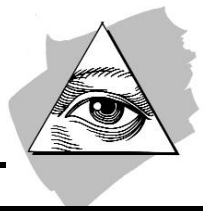
Віктор ХОМЕНКО, Крим

Традиційний, уже сьомий фестиваль “Лівадія-фест” стане найбільшим за всі попередні, повідомив його ініціатор і організатор Володимир Хромченко, директор Центру органної музики “Лівадія”, де проходитиме захід.

Серед організаторів міжнародного свята музики, що відбудеться під патронатом Президента Украї-

ни, — Міністерство культури й туризму країни й автономії та Ялтинська міськрада. У “Лівадія-фест” візьмуть участь найуспішніші музиканти з 17 країн: Австрії, Англії, Бельгії, Голландії, Ізраїлю, Італії, Латвії, Литви, Естонії, Польщі, Німеччини, Росії, Румунії, США, України, Франції та Швейцарії. Триватиме естафета віртуозів гри на органі майже півроку — удвічі довше, ніж усі попередні.

Тож свято органної музики фактично вже назвали одним із найграндіозніших культурних подій світу. Окрім численних концертів, у рамках фестивалю відбудуться майстер-класи найвідоміших органістів сучасності.

Закінчення.
Початок у ч. 22, 23 за 2009 р.

— Якщо тоді, під час розколу партії, в таборі опонентів Чорновола виявилася переважна більшість Центрального Проводу Руху, більшість його засновників, найвідоміших партійців, то чому ж не вийшло “весни оновлення”, як ми назвали тоді цей процес? Чому навіть ця більша частина партії, згодом програвши в судах назву й “марку” Народного руху, перейменувалися в Український народний рух, а потім ще й в Українську народну партію, все одно опинилися на узбіччі великої політики?

— Які наші суди — знаєте. Їхні рішення лише засвідчують, що було вигідним і потрібним владі. А щодо образливого “узбіччя” чи, помодерному, маргінесу, то тут заперечуватиму. Вибори — це дуже важливо для партії. Але не все. Принаймні, доки в нашому партійному будівництві, електоральній політиці братимуть гору не ідеологія, а гроші, й, відповідно, дорого оплачувані технології.

Українська народна партія — це 60 тисяч зареєстрованих членів; структурована в усіх областях, районах і містах, де депутатів, членів УНП відповідно 55 і 1010; мерів міст — 17, голів селищних і сільських рад — близько 700; 7,5 тисячі депутатів цих рад. В усіх масових акціях завжди чи не найбільша присутність від УНП. В основі Програми УНП лежить перша рухівська (ухвалена Установчим з’їздом), над якою працювала широка комісія, до її складу входили і політики (І. Заєць, В. Черняк), і фахівці з різних галузей (І. Дзюба, Є. Сверстюк, Д. Гродзинський, М. Голубець, В. Василенко, Л. Пиріг, Л. Скорик) і багато інших. Вона не раз поглиблювалася під орудою В. Чорновола, потім — Ю. Костенка (до останнього варіанта доклали рук А. Бутейко, В. Асадчев, Б. Соколовський і кілька нас, науковців).

Головне в Програмі УНП — виважена органічна єдність національних і демократичних засад і принципів. Лейтмотив, що проходить через усі розділи — від економіки, соціальної сфери до екології, — Україна, українська людина, її інтереси, майбутнє, обґрунтування самобутнього, ні під кого не підіганого, незалежного, як великої європейської країни, шляху. За цією Програмою справді можна побудувати демократичну національну самобутню щасливу державу.

— Після сказаного ще важче збагнути, чому демократичні партії на виборах не долають самостійно тривідсоткового бар’єра.

— Не приховую, тут лівова частка причин у самих ідеологічних партіях і в тому, що, як і де вони недопрацюють. Багато визначають шалені, закачувані ближніми й дальніми спонсорами (певна річ, не в партійні каси демократів) мільйони. Нарешті, найголовніше залежить од наших виборців — скільки в них від набутого справді нового, демократичного, а скільки — від старого, пасивного і зазомбовано-

го, нестійкого перед наступом на нього псевдodemократичних “новацій” (підступні технології, підкуп, “чорний піар”, агресивно брехлива реклама тощо).

І знову про роз’єднаність демократичних сил. Причина розколу в партіях, передусім у демократичних чи, частіше, їхніх “необ’єднань” завжди не одна, і в кожній конкретній політичній ситуації з’являються якісь “специфічні”. Поширені “теми” незгод — ставлення до влади, до Президента, до вибору союзників. Тривалі перемовини про об’єднання двох рухівських гілок — НРУ і УНП нещодавно були близькі до завершення, однак щоразу впираються в проблему “Свободи” — УНП за блокування з Тягнибоком, керівництво НРУ — проти.

Візьмімо свіжий приклад — скандальний розпад Майдану, чудового, природного, видихнутого одним народним подихом протесту. Вірилося і мріялося: помаранчеві підуть на вибори єдиним могутнім потоком, створять єдину потужну силу в парламенті, але знайшлися “помаранчевіші” й “сердечніші” й пішли окремо. Ланцюгову реакцію чвар і розладу в демократично-помаранчевому таборі, пам’ятає, викликало зініційоване О. Зінченком, підтримане Ю. Тимошенко несподіване викриття “любих друзів” Президента (де вони тепер — Третяков, Мартиненко і сам Зінченко, й інші — “любі друзі” Ю.Тимошенко?).

А друге сходження на прем’єрську гору і друга “сесія” внутрішнього ворохобництва в помаранчевому стані були пов’язані зі створенням коаліції — хтось скаже, створенням драматичним, а я скажу — пародійним і типово цинічним для сучасного українського політикуму, бо вся “ідеологія” демократичних коаліціантів зводилася до ультиматуму: посаду прем’єр-міністра України має посісти тільки... Юлія Тимошенко. Цього домоглися. Далі усі державотворчі пропозиції БЮТ зводилися до того, щоб глава держави не втручався в рішення Кабінету Міністрів (ніби всі вони були бездоганні й не мали популярсько-рейтингового прицілу) і смиренно погоджувався з тим, що кадрове перезавантаження відверто здійснюється в інтересах “своїх” угруповань, що голосувати можна з ким завгодно, аби досягти власної мети, що домовленості з Путіним були догідливо капітулянтські й т. ін.

Багато в цьому ворохобництві ідеологічних, принципових розходжень. З одного боку, нестримне прагнення прем’єрки одноосібно керувати Україною, з іншого — непрофесійні, деструктивні дії Секретаріату Президента і його власні помилкові (зокрема кадрові) кроки найменше схожі на зіткнення двох різних концепцій державотворення. А проте приховане, в підтексті серйозне ідеологічне розходження є. Воно в різних поглядах на питання української національно-духовної ідентичності (лаконізм загалом говіркою прем’єрки щодо Голодомору як геноциду, УПА, українських мовно-культурних пріоритетів, НАТО, імперських зазіхань

Наша газета продовжує дискусію про єдність національно-демократичних сил. Приводом для неї служить ювілейна дата — 20-річчя створення Народного руху України. Аналізуючи історію, розмірковуємо над сьогоденням разом із академіком НАНУ Віталієм Дончиком.

Росії тощо стає дедалі красномовнішим). І, навпаки, хіба дедалі не виявляється неприхована “духовна” спорідненість БЮТ і Партії регіонів? Прийдуть чи не прийдуть вони й до близькості організаційної — несуттєво. Голосують вони з важливих питань і долають Президентське вето разом (та ще з комуністами). Тож які ідеологічні принципи БЮТ і, зокрема, його політичного ядра — партії “Батьківщина”?

Дехто каже, що КПУ — ідеологічна партія. Однак “ідеологія” ця антидержавницька, антинаціональна, антиукраїнська, тобто руйнівна ідеологія п’ятої колони. Де, в якій країні партія, яка називає себе опозиційною, постійно і вперто перебуває в опозиції до власної країни і підтримує все те, що йде на користь сусідньої держави — Росії?

Кажуть: є особливості виборчої стратегії. Добре. Але вона не може розходитися з програмою партії. Про справжню ідеологічну партію судимо з того, що в її програмі записано, і як записане втілюється. Річ, наприклад, не тільки в тому, що ухвала уряду Ю. Тимошенко стосовно Грузії була загальною і демонстративно сторонньою — не містила жодного слова про новітній колоніалізм і великодержавницький курс Росії, що така сама відстороненість, здебільш мовчазна, демонструється і в багатьох інших питаннях (аж до такого, як, наприклад, питання старих символів і пам’ятників). Щодо української мови прем’єр-міністр України, скупку задекларувавши “єдина державна”, не висловила саме як керівник уряду України щодо постійних атак на її державний статус, національно-духовні пріоритети українців. Річ у тім, які ідеологічні засади партії “Батьківщина” та її лідерки? Що в тих засадах лишилося, якщо було, від — не кажу жовто-синьої, а помаранчевої — програми національного державотворення? Чи тільки “правила гри”?

Те саме спостерігаємо і в Партії регіонів. Ознайомлені з “лінією” В. Януковича, здогадуємося, що думає Р. Ахметов чи брати Ключеві, бачимо, як метушиться, намагаючись домогтися бодай позірної, для ока, узгодженості між розмовами про інтереси України, послухом перед імперативами Росії фракція регіоналів у ВР. А які програмові засади самої української (?) Партії регіонів? Це партія лівих, правих, центристів чи лібералів, народників? Точно не демократів, тим більш, не національних демократів. Тож яка?

Зрештою, в “іменних”, здебільшого кланових блоках чи партіях чіткої ідеологічної, національної, політичної позиції й не сподіваємося зустріти. Але ж БЮТ ішов на вибори, маючи в складі, крім “Батьківщини”, і “Реформи і порядок”, і, здається, інші утворення... Де вони зараз, де їхній голос, як побачити й почути їхню національно-демократичну позицію?

Де зараз, на яких узбіччях велика, але дружна, раніше чітко окреслена в поглядах ідеологічна партія “Реформи і порядок” (голова В. Пинзеник), яка її, крім спільних з “Батьківщиною” виборчих тактик, “лінія”? Принципова, як у голови партії, чи суціль адвокатська, як у депутата Соболева та деякого з його колег? А де сьогодні республіканська партія Левка Лук’яненка? НРУ дрейфує до БЮТ — чи всі партії згодні з цим? І чи сприятиме це об’єднанню з УНП? Політичні

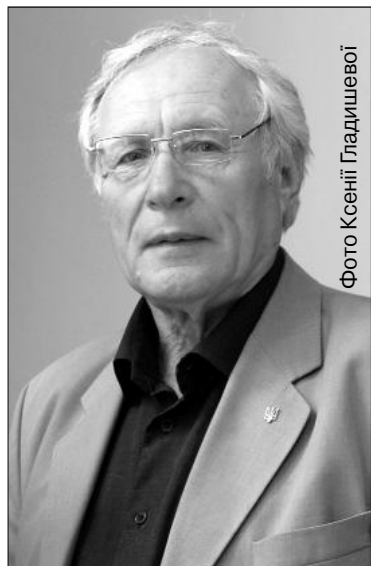

Фото Ксенії Гладішевої

метаморфози — це завжди питання ідеологічної відповідальності, про яку сьогодні забувають.

— **З одного боку, процеси поглинання, з другого — розпад, відбруньковування, міграції; з одного — “залізна дисципліна”, “єдиноначаліє”, з другого — “розгул демократії”. Дисципліна і демократія несумісні?**

— Є дисципліна, схожа на “кругову поруку”, дисципліна розрахунку, змови, грошової залежності тощо. А має бути дисципліна ідейна, згуртованість на базі програмових принципів.

Дисципліна і монолітність у кланових, “кишенькових”, “іменних” і, як правило, авторитарних у внутрішньому житті партіях також часто ефемерна, там не бракує “внутривидової” гризні, аж до взаємознищення. Такої “ідеологічної монолітності” досягають страхом, грошима, законними й незаконними засобами.

Але чи може тоталітарна партійна структура нести й утверджувати в суспільстві не авторитарні, а достоту демократичні ідеї? Українська народна партія сповідує принцип: щоб розбудовувати демократію в Україні, вона має торжествувати в самій партії. Так і записано в нашій Програмі й Статуті.

У сучасній Україні запозичено зі світового досвіду й записано чимало чудових цивілізованих демократичних норм, запроваджено демократичні інститути, декларують орієнтацію на європейські цінності, а насправді — стільки фактів їхнього викривлення і спотворення, часто до невпізнанності. Саме Рух свого часу зробив найбільше для скасування 6 статті Конституції СРСР і утвердження багатопартійності в Україні (коли мене в березні 1990 р. комісія партконтролю при ЦК КПУ виключала з КПРС, то в рішенні серед усього було записано: “за дії, спрямовані на створення нової політичної партії, альтернативної КПРС”). Тим прикріше бачити, як дедалі більше дискредитується нині інститут багатопартійності внаслідок численних специфічно українських аберацій.

Так, систему пропорційних виборів треба вдосконалювати, запроваджувати відкриті списки; повертатися до мажоритарної системи в такій великій країні не можемо і не мусимо. Але найголовніше — треба усувати спотворення самої демократичної системи і насамперед робити це на законодавчому рівні: внести зміни до законів про партії, про вибори до ВР, узгодити з ними партійні статuti. Слід усунути — законом! — саму можливість ут-

них змовницьких альянсів — “коаліціад”, продажу місць у списках, комерційного залучення голосів з інших фракцій, гри на фальшованих рейтингах і бійок за перехоплення один в одного адмінресурсу. Навряд чи скоро позбудемося окремих “перекинчиків” (ширих чи тих, що елементарно експлуатують право свободи вибору і продаються), але саме явище “перебіжництва” в нашій політичній практиці слід усунути, скасувати назавжди — в правовій і моральній царині. Не потрібен буде й імперативний мандат, бо він справді недемократичний. Відповідальність (і “санкції”) за добір кандидатур цілком має покладатися на самі партії.

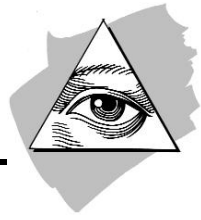
Знаю багатьох лідерів особисто і не раз думаю: невже і справді комфортно почуваються рухівці, націонал-демократи в ідеологічно чужих для них (принаймні, так вони раніше заявляли) партіях? Невже активні творці першої рухівської програми й статуту О. Лавринович і С. Головатий у програмі регіоналів знайшли те саме, що колись записували в документах НРУ? Невже О. Гудима, який завжди захоплював мене факховими аналізами-аргументами в питаннях енергоносіїв, газової стратегії, тепер так само дотепно доводите, що винайде-ні цього року Нафтогазом і Ю. Тимошенко “формули” чи аверс трубопроводу Одеса—Броди — це все в інтересах України, а не Росії?

Голова Оргкомітету з підготовки Установчих зборів Руху В. Яворівський, ставши в Україні майже прізвичним прикладом цинічного політичного хамелеонства, у пошуках певного місця в тому чи тому виборчому списку щоразу не лише незмірно вихваляє чергового “вождя”, а й неодмінно всіяко розвінчує і ганить попереднього, навіть не змінюючи широко-інтимного епістолярного стилю. Яка це ідеологія?

Напрошується сумний жарт: у незалежній Україні політиків доводиться розрізняти не за політичними напрямками (праві, ліві, центристи) й відтінками, не лише звично як українських і антиукраїнських, а й ще як справді українських і малоукраїнських (дуже часто вони й малоросійські) — це всі, для кого національна ідея перетворилася на демагогічний словесний стереотип, вихолостилася, а, може, ніколи й не була ідеєю, а димовою завісою.

Не ідеалізую й національних демократів, хоч серед них чимало розумних, чесних, ширих людей, справжніх патріотів. За час незалежності деякі демократи-рухівці охоче приймали різні посади з рук влади, вважаючи її “не своєю”. І коли кажуть, що національні демократи не були при владі, це часткова правда. Були. І на посадах немаловажних — і віце-прем’єрів, і міністрів, і заступників міністрів, голів комітетів, тільки не дуже помітив це загал, не почуло їхнього голосу суспільство, загубилися вони і не захотіли жодного разу грюкнути дверима, ідучи в голосну добровільну відставку. Що з того, наприклад, що важливу Комісію з питань культури й духовності у ВР багато років очолювали почергово національні демократи — то Л. Танюк, то М. Косів — де їхні важливі ініціативи? І де результати, бодай незначні, цих ініціатив?

— **Дехто з партійних лідерів розглядає об’єднання як “приєднання”. То як найліпше об’єднуватися? І як розуміти тезу, що повинно бути “об’єднанням знизу”? Наскільки широким може бути нині спектр такого об’єднання національно-демократичних сил? Чи треба спершу об’єднати традиційні “старі” національно-демократичні партії, насамперед обидві частини ко-**

лишнього Руху, КУН, УРП “Собор”, чи, може, одразу слід вести мову про об’єднання й новіших партій центристського напрямку, насамперед тих, що входили до виборчого блоку “Наша Україна—Народна Самооборона”? До речі, всі дев’ять партій цього блоку восени 2007 року запевнили виборців, що після виборів почнуть процес об’єднання.

— Найліпше саме об’єднання, будь-яким шляхом. Аби результативне й цивілізоване. Для цього треба, щоб демократи відклали все і зосередилися тільки на об’єднанні. І щоб жоден лідер, жодна структура не шукала преференцій.

Спектр має бути щонайширший, участь на рівноправній основі — усі праві, правоцентристські чи й центристські партії, але за умови, що вони сповідають принципи національно-демократичної ідеології. Проблеми, які зараз спіткали блок “Наша Україна—Народна Самооборона”, передовсім у тому, що він із самого початку був гетерогенним, що в ньому “заручилися” не лише відмінні політичні орієнтації, а й різні ідеологічні засади. А, крім того, тут ще й багато лідерів-вождів, і кожен із претензіями на власну партію.

Більші, менші, зовсім нечисленні, “старі” й “молоді”, парламентські чи позапарламентські, “іменні” чи “безіменні”, названі по-українськи чи за європейським зразком — усі національно-демократичні утворення мають рівне право думки й голосу, і якоїсь “черги”, градації в часі, на мій погляд, не потрібно. Що спершу, а що потім, чи чекати з моря погоди, доки з’єднаються обидві рухівські “частини”? Головне — починати, і якнайшвидше.

Вважав і вважаю, що партії, об’єднання, не створюються, а самонароджуються і, як правило, на хвилі рішучого піднесення громадянської активності, якій треба лише надати організаційну форму, структурувати. Так було під час рухівської революції, так мало статися після Майдану, але тоді відразу пішли шляхом створення нової “помаранчевої” партії (партій?) у кабінетах. “Знизу” — тобто найбільш демократично. У районних центрах, інших населених пунктах, тобто на місцях, на рівні первинних організацій прихильники демократії збираються на спільні збори, обговорюють питання об’єднання, таємним голосуванням обирають керівництво і делегатів на обласну конференцію. На конференціях у областях відбувається те саме, й обирають делегатів на всеукраїнський з’їзд. З’їзд уточнює-узгоджує-затверджує програмові й статутні засади й обирає, неодмінно таємним голосуванням, керівництво.

Оскільки **зараз** ідеться про партії, які вже існують, то найзагальніші й конкретні процедурні “установки” щодо цього процесу пропонує об’єднувальна комісія з обраних за загальною згодою авторитетних представників різних партій (не обов’язково всіх і зовсім не обов’язково з лідерів). І — жодних застережень, преференцій, позалаштункових домовленостей, спроб впливати на хід процесу в районах чи областях. Демократія — це таємне голосування, вільний вибір. Демократія — це і довіра, без якої нічого починати. Якнайменший вияв тиску чи будь-яких адміністративних або авторитарних рішень зруйнує справу. А вона не може не бути нарешті здійсненою! Адже далі перед нашою молоддю державою стоїть питання і про інший рівень єдності — тієї, коли і влада, й опозиція не ворогують, а конкурують як партнери-патріоти у віднайденні ліпших — економічно-господарських, духовно-культурних — шляхів до розбудови України демократичної, заможної, цивілізованої. А, отже, й української.

Спілкувався **Петро АНТОНЕНКО**

Віталій КАРПЕНКО

ДРАМАТИЧНІ ВИБОРИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ СРСР

КАНДИДАТИ ВІД РУХУ

Гласність розбудила письменницьку громаду. Ще наприкінці 1988 року на пленумі правління Спілки письменників України прозвучала ідея потреби змін не лише у письменницькому середовищі, а й у суспільстві загалом. Доповідач Юрій Мушкетик закликав відстоювати право на правду. Дмитро Павличко говорив про антиперебудовну налаштованість керівників республіки, чий мізки покриті мерзлотою застою. Іван Драч, підкресливши, що на шию України накинута атомний зашморг, відверто зазначив, що альтернативою цьому має стати широкий Народний рух. Його підтримав Павло Мовчан: треба все поставити з голови на ноги — не Народний рух має звертатися до ЦК, а ЦК до Народного руху.

31 січня 1989 року в Будинку кіно відбулися збори Київської організації СПУ. В президії — члени ініціативної групи щодо створення громадської організації — Народного руху за перебудову Драч, Павличко, Осадчук, Щербак, а також від ЦК компартії завагітпропом Кравчук, від міськкому партії — секретар з ідеології Килимник. Збори схвалили установчі документи, підготовлені ініціативною групою. З критикою виступив Кравчук: не всі положення Статуту узгоджуються з Конституцією, дуже схоже на альтернативну комуністичній партії політичну структуру, участь у ній є несумісною з членством у КПРС.

Килимник, пославшись на Кравчука, заборонив мені подавати в газеті будь-яку інформацію про цю подію, друкувати дозволено лише письмennyицькій “Літературній Україні”. Я сказав, що це буде неправильно і суперечить резолюції XIX конференції КПРС “Про гласність”. Уранці телефоном він підтвердив заборону. Довелося звертатися до Кравчука — той виявився розумнішим, дозволив подати інформаційне повідомлення, але Статут дозволили публікувати тільки в “ЛітУкраїні”. Це підтвердив також цензор — була така вказівка.

Тим часом у пресі розгорнулася кампанія щодо компрометації Народного руху. Тим більше, що Політбюро ЦК КПРС ухвалило постанову (до речі, підписану ініціатором перестройки Горбачовим) “Про заходи щодо протидії спрабам антисоціалістичних елементів створити альтернативні КПРС політичні структури”. На нараді в міськкомі партії перший секретар міськкому Костянтин Масик зазначив: наше ставлення до Руху однозначно негативне; треба йти в люди і спростовувати рухівців.

Килимник розповів про нараду в ЦК компартії України і передав слова Єльченка: це — класова боротьба, треба вичленяти тих, хто її підтримує.

Секретар одного з райкомів не без єхидства запитав: а що з цього приводу думає редактор “Вечір-

«РУКИ ГЕТЬ ВІД ГАЗЕТИ!»

Нотатки редактора (1985—2000 рр.) газети “Вечірній Київ”

нього Києва”? Масик підняв мене. Я сказав:

— Ви так паплюжите письменників. А може, нам спробувати з’ясувати, чому велика група комуністів — письменники, технічна інтелігенція — має одні погляди, а партійний апарат — інші? З чим підемо в люди — з тезою, що НРУ є виявом класової боротьби? Усі вже чули цю тезу і знають, як дорого вона обійшлася народів. Як класи борються? Клас письменників проти класу апаратників?

Моїх міркувань не схвалили, але вже й не затюкували так затято, як раніше.

У той час, як партійна преса розпочала цькування Руху, “Вечірній Київ” зайняв об’єктивну позицію: друкував різні листи читачів, а оскільки їх на підтримку Руху було більше, то вони й переважали в газеті. Усе це вилилося в затяту боротьбу міськкому партії з газетою.

Ось у такій напруженій атмосфері розпочалася передвиборна кампанія до Верховної Ради СРСР. Хоч Народний рух України ще не був офіційно узаконений, трудові колективи масово висували його ініціаторів кандидатами в народні депутати. Це був легальний привід представити ініціаторів Руху в газеті, бо в новому виборчому законі передбачалося публічне обговорення кандидатів. Так, з’явилася в газеті інтерв’ю з Іваном Драчем, де детально розповідалося, як створювався Рух та про його ініціаторів.

Потім були публікація про Володимира Яворівського, інтерв’ю з Валерієм Грищуком. Та перед ним була підготовлена розмова з Віталієм Дончиком, одним з авторів Програми і Статуту Народного руху України, вчитана і завізована ним. Але партійна цензура загальмувала. Причина така: у матеріалі переказано Програму Руху, яку влада всіляко замовчувала.

Подзвонив мені Новохатка з міськкому партії: Дончика треба знати. Я затявся: не можу, бо зірветься графік виходу газети. У відповідь: хай навіть зовсім газета не вийде, але друкувати не можна. Я стояв на своєму.

За хвилину телефонує Масик і категорично: “Дончика треба знати, або тебе знімуть”.

Тоді я попросив друкарів у цеху прокрутити на ротації кілька десятків примірників газети, перед тим як зняти матеріал. Зробили, хоч без штампу цензора це категорично заборонено: друкарі були першими нашими читачами і газету любили.

Згодом матеріал про Дончика вийшов, але наполовину вихолощений у міськкомі. Розгніваний кандидат у депутати приїхав до редакції з’ясувати причини. Я чесно розказав йому, як було, і на підтвердження дав примірник нелегально віддрукованої газети.

— Повірте, Віталію Григоровичу, — запевнив його, — я робив усе, що міг, аби матеріал вийшов. Але відстояти не вдалося. А цей примірник ніде й нікому не покажуть, бо можуть постраждати невинні друкарі, й не тільки вони.

Переконав його. Ми залишилися друзями.

ПРОВАЛ ПЕРШИХ КЕРІВНИКІВ

Вибори до Верховної Ради СРСР часів горбачовської перебудови були своєрідними й незвичними. Уперше в законі було передбачено можливість обрання депутатів на альтернативній основі. Але водночас партійна номенклатура залишила лазівки для себе. Це — делегування до Верховної Ради т. з. “сотки” (сотні комуністичних вельмож) від ЦК КПРС. Це — і можли-

вість безальтернативних округів, це і сумнозвісні “сита” — відсіювання небажаних чи зайвих кандидатів через т. зв. передвиборні збори.

Під час передвиборної кампанії значно посилювалося протистояння преси і партійних комітетів. Загальнополітичні газети намагалися використати дозволену законом агітацію “за” і “проти” кандидатів. Звичайно, партійні комітети намагалися не випустити з рук, та добилися повсюдного і всесильного контролю вже не могли. Трудові колективи часто всупереч “лінії” висували зовсім не тих людей, яких їм “радили” парткоми.

Можливістю безальтернативних округів і скористалися тодішні київські керівники — перший секретар міськкому партії Костянтин Масик і голова Київради Валентин Згурський. На всю столицю виявилися лише два округи з єдиним кандидатом: Київський національно-територіальний, де балотувався Масик, і Дарницький — з кандидатурою голови Згурського.

Але політизованого виборця вже не можна було обвести навколо пальця. Сталося те, на що не розраховували керівники: саме в цих двох округах їх дружно завалили. Для них це був грім серед ясного неба, для киян — велика перемога.

Згідно із законом, у цих округах треба було проводити повторні вибори. І тут трудові колективи, захоплені результатами попередніх виборів, почали висувати кандидатами людей усупереч думці партноменклатури.

Працівники редакції радіомовлення на Київ і область на зборах одностайно висунули кандидатом у народні депутати СРСР свого колегу — редактора газети “Вечірній Київ”. Це була небачена зухвалість, оскільки журналісти міського радіо, як і працівників міських газет, вважали надійними “підручними” партії. Мою кандидатуру висунули ще понад 10 колективів.

І тут керівництво міста змінило тактику. Якщо під час перших виборів воно покладалося на безальтернативність, то на повторних вирішили довести демократію до абсурду. Там, де безальтернативно балотувався Масик, було висунуто й зареєстровано 33 кандидати. Щоб розсіяти голоси, до бюлетенів внесли таких популярних людей, як тренер київського “Динамо” Валерій Лобановський, відомий співак Дмитро Гнатюк, композитор Олександр Білаш та інші.

ОПЕРАЦІЯ “ПЛАГІАТ”

Порадившись у редакції, я вирішив балотуватися саме по Київському національно-територіальному округу — не стільки, щоб перемогти, скільки, щоб з’ясувати авторитет газети серед киян.

Партійні власті, не гребуючи жодними засобами, намагалися не пропустити небажаних кандидатів. Проти мене відділ пропаганди й агітації ЦК КПУ розробив операцію, яку я назвав “Плагіат”. У “Вечірньому Києві” й у журналі “Дніпро” опубліковано мої нотатки про поїздку в Японію. І ось у виданні ЦК компартії України “Робітничій газеті”, яку редагував голова Спілки журналістів України М. Шибик, під рубрикою “Етика професії” з’являється матеріал “Про ікебану і ще про дещо”, підписаний Р. Міхновим з цілою низкою титулів: доктор економічних наук, професор, заслужений працівник культури УРСР, лектор.

Насмикавши цитат із подорожніх нотаток редактора “Вечірнього Києва” про Японію та відповідно їх препаруючи, Р. Міхнов звинуватив автора заміток у плагіаті: мовляв, він списав із книжок про Японію ві-

домих журналістів-міжнародників В. Овчинникова та В. Цветова. Це був підступний удар. Газетам тоді ще вірили безоглядно.

Я написав відкритий лист Шибикові й опублікував його у “Вечірці”. Демократично налаштовані кияни відразу збагнули, звідки ноги ростуть. Посипалися відгуки-протести — на адресу і “Робітничої газети”, і партійних органів (нерідко нам присилали копії), і “Вечірнього Києва”.

Така рішуча відсіч громадськості викликала розгубленість серед ініціаторів компромату. Так звана комісія з етики Спілки журналістів ухвалила рішення: “Засудити вчинок В. О. Карпенка, поставити питання перед Київським міськкомом партії про його відповідність посаді”.

Відлуння цієї газетної війни докотилося до Москви. Я передав на суд В. Цветову та В. Овчинникову публікацію моїх японських нотаток та вирізки з “Робітничої газети” і “Вечірнього Києва” на цю тему. В. Овчинников у той час перебував в Америці, а В. Цветов оперативного відгукнувся, надіславши до редакції “Вечірки” лист, у якому висміяв твердження “Робітничої газети” про плагіат, а в ефірі найпопулярнішої тоді на ЦТ передачі “Взгляд” гостро засудив війну, яку затіяно звісно ж, за вказівкою ЦК, проти кандидата в депутати Верховної Ради.

Так ретельно розроблена операція лопнула, як мильна булька.

ДВОЄ У ФІНАЛІ

Однак це зовсім не означало, що партноменклатурники заспокоїлися. Тиск тривав. Особливо він посилювався після оприлюднення результатів голосування: у фінал вийшли економіст Володимир Черняк (416 217 голосів) і редактор Віталій Карпенко (300 тисяч голосів); найближчі суперники значно відстали.

І тут партійні комітети — і міський, і центральний — викрили себе повністю: ніби ставлячись нейтрально, таємно підтримували члена ненависного їм Народного руху України, з яким боролися, безпартійного професора Володимира Черняка і всіляко шкодили членові КПРС, редакторові партійної газети.

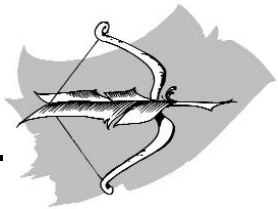
Сюжет другого туру виборів був захопливим і напруженим. Буля народна творчість, гострі агітки невідомих авторів “за” і “проти” з’являлися на вулицях, у підземних переходах, у найнесподіваніших місцях.

Апогеєм передвиборної боротьби стали теледебати фіналістів у прямому ефірі. Полемізувати з Володимиром Кириловичем нелегко: він прекрасний оратор, добре говорить експромтом, полюбляє образність, афористичність і парадокси, що особливо до душі слухачам. Я, наскільки пригадую, тримався на рівні, теж за словом у кишеню не ліз. Загалом ми обидва виявляли повагу і коректність один до одного.

Оскільки компартію на той час сприймали загалом негативно, то на тлі безпартійності економіста Черняка мої опоненти розігрували факт моєї роботи в апараті ЦК.

У фіналі я програв вибори Чернякові. За Володимира Кириловича проголосувало 676 489 виборців, я набрав 470 509 голосів. Однак передвиборна кампанія збагатила мене досвідом публічного політика і висвітлила ставлення киян до “Вечірки”. Те, що за кандидатуру редактора проголосувало близько півмільйона киян, зміцнило позиції газети і змусило партійні комітети замислитись, як нейтралізувати вплив часопису на киян. Найпростіше — усунути редактора. Однак популярність газети й масова підтримка киян не дали змоги здійснити задум.

Далі буде.

ЯКОГО ГОСТЯ ОЧІКУЄМО НА ДЕНЬ СВ. ВОЛОДИМИРА?

За прикладом блаженноспочилого патріарха **Алексія II (Рідігера)**, який удостоїв своїм приїздом стольний град Київ торік у теплі дні літа, цього року приїздить до нас його наступник — новообраний московський патріарх **Кіріл (Гундяєв)**. Він хоче вшанувати пам'ять великого князя — хрестителя Київської Русі-України **Володимира**, а разом вказати православним українцям, коли, як і для чого вони повинні знову піддатися під його омофор. Ми звернулися до відомого науковця, доктора філософії, богослів'я, мистецтвознавства, професора, академіка АН Вищої школи України **Дмитра СТЕПОВИКА** з проханням розповісти про очікуваного гостя, який заздалегідь заявив, що не є чужинцем в Україні, чим здивував багатьох, оскільки добре відомо, що він ніколи не був громадянином нашої держави.

— **Пане професоре, що це за манера: набиватися самотужки до нас у “свої”? І не вперше. Спочилий у Бозі попередник Кіріла Алексій Другий торік влітку (ми пам'ятаємо агітаційні плакати з його портретом!) теж пропагував як “наш” патріарх. І ось тепер усе повторюється. Може, це такий канон у них — скрізь за кордоном бути, як удома?**

— Нічого дивного. Така в них звичка. Пам'ятаєте слова з пісні приснопам'ятних сталінських років: “всю вокруг мойо”. Всю — і крапка. Нічیه інше, тільки його! Пан Гундяєв, тобто теперішній патріарх московський Кіріл — нащадок людей давно померлої імперської ідеології й мріє її відновити, вочевидь, почавши з приїзду в Україну. Саме цей намір ховається за фразою, що він в Україні не чужинець, тобто що в нашої державі “всю вокруг его”.

— **Усе це якось не збігається із зусиллями й намірами з'єдинити православ'я в Україні в одну, а не у три Церкви. Про це багато говорять в Україні, в помісних Церквах інших країн. І нам, і їм незручно й некомфортно жити й молитися в умовах незгасяючого конфлікту. Як видається, Кіріла запросила наша світська влада для сприяння цьому з'єднанню?**

— Бог беріг би нас од таких з'єднувачів! Ми знали цього чоловіка ще до того, як він став патріархом. І про його ставлення до України знаємо. Він кине на терези усю свою спритність, щоб ми, українські православні християни, зреклися своєї помісності, незалежності, патріаршого устрою нашої святої Церкви й знову пішли — і не як-небудь, а з “покаянням” перед ним — у московське ярмо, де християнська любов і не ночувала, а натомість на кін поставлено ненависть, хулу на всіх і вся немосковських; майже за Шевченком: “Хула, хула — і більш нічого”. Отак наш гість-ревізор розуміє розв'язання українського питання. Та не йому вирішувати.

— **Під час недавнього обрання очікуваного до нас гостя на московського патріарха в російських ЗМІ писали про його розум, прогресивність, далекоглядність, ділову кмітливість. Договорилися навіть до порівняння його з рівноапостольним Кирилом, братом Мефодія — учителів слов'ян IX століття. Чи можна очікувати вияву цих велими позитивних рис вдачі під час його приїзду в Україну?**

— Коли Кремль і ФСБ піарять когось бажаного для себе — чи то з політиків, а чи з церковників, — їм приписують багато чого, аж до апостольських прикмет. Розум? У чому він виявився? Може, в глибокій духовності, у євангельській любові до інших помісних Церков? Ні. Спритність, хитрість, підступність у жодній мові світу не є синонімами розуму. Щодо прогресивності, далекоглядності. Хто з українців не вітав би проблиску прогресивного

мислення московського патріарха, який полягав би в тому, що дві найбільші у світі православні Церкви — не залежні одна від одної, але дружні між собою, Українська й Російська — могли б очолити процес оздоровлення світового православ'я, яке перебуває в глибокій кризі? Але бачимо інший “прогрес”, спрямований у дрімучу давність, до хворобливого марення псковського ченця кінця XV століття Філофея про Москву як третій Рим, а четвертому не бувати.

Порівняння патріарха Кіріла з просвітителем слов'ян рівноапостольним Кирилом теж не витримує жодної критики. Крім збігу імен, іншого нема нічого. Рівноапостольний Кирило, запропонувавши нову слов'янську абетку, домігся 868 року в Римі від папи Адріана II визнання слов'янських мов як мов церковних, угодних Богові, придатних для Богослужіння. Нині з московських церковних кіл ми чуємо про одну з великих і прекрасних слов'янських мов, українську, таке, до чого не додумалися навіть найзапекліші шовіністи в минулій Росії. Гріхом є навіть повторювати те, що вони вигадують про українську мову, нашу націю, державу. Це, як кажуть медики, клінічний випадок.

— **Чи простим збігом у часі є прибуття до нас патріарха сусідньої держави з початком в Україні передвиборної президентської кампанії?**

— Не випадково, а сплановано, закономірно. На всі виборні процедури в Україні Москва-Кремль надсилали (в минулому) силу-силенну своїх менеджерів з великими грішми. Деяких наша влада оголошала персонами нон грата. Тепер буде те саме, але із ще більшою напористістю. Вони плекають мрію, що українці оберуть промосковського президента, який знищить Українську — Православну Церкву Київського Патріархату, а всі 14 мільйонів її вірних і симпатиків зажене під його, Кіріла, омофор. У такий спосіб нібито має статися православне возз'єднання. Ще “ліпше”, ніж 1654 року... І це не їхні тайні мрії безсонними ночами, ні: ці плани відверто озвучуються. Тож тримайтеся, українці!

— **Мабуть, перепаде “на горіхи” від гостя на адресу УПЦ КП й особисто його Святості Патріарха Філарета з використанням затертих московських термінів: розкольники, безблагодатні, неканонічні?**

— Звичайно, без цього в них не обходиться. Така вже культура й етика. Пам'ятаю 2001 рік — візит в Україну Івана Павла II. Старенький німечий папа ще на летовищі в Борисполі приклонив коліна, поцілував українську землю. На кожному Богослужінні у Львові й Києві говорив про благочестивість українських християн, незалежно від їхніх віросповідань; багато разів поминав невинно убієнних за віру. Це — вияв почуттів гостя-християнина, свідчення справжньої культури й етики. Тут — усе з точністю до нав-

паки, що було продемонстровано влітку 2008 року під час відзначення 1020-річчя Хрещення Київської Русі-України. І, напевне, повториться ще в гіршому варіанті тепер. Але жорна Господні, як мовиться, мелють повільно, але напевне. Світ побачив, хто розколовся. Папа удостоїв українського православного патріарха Філарета окремої розмови під час зустрічі в будинку Національної філармонії з представцями Церков. А з “третього Риму” — лише хула, обмова, вигадки, нечестя, звинувачення в розколі.

Але цей потік піни, хоч як це дивно, має позитив. В українському суспільстві він дістає відгук, протилежний від очікуваного в Москві: люди чудово знають, хто і де розколов УПЦ 1992 року. Це зробив справді розкольницький псевдособор у Харкові, обманно зібраний як “всеправославна нарада” і заднім числом наречений як “собор”. Його чинності тоді не визнали ні Верховна Рада, ні Уряд України — підніміть документи, перегляньте підшивки тодішніх газет. Скликаний, як на пожежу, із залученням учасників, проходив уночі, за відсутності законного предстоятеля УПЦ — такі “собори” з порушенням елементарних віковичних приписів в історії Церкви дістали назву розбійницьких. А тепер, розраховуючи на забудькуватість частини суспільства, з типовою для них логікою неправдомовства й підтасовок, вони перекладають провину за розкол з хворої голови на здорову. Тож вірогідно, що ми знову почуємо казки про розкольників від сценариста й режисера Харківського розбійницького “собору” зразка 1992 року.

— **Патріарх Московський Кіріл має намір одвідати три лаври в Україні. Ці три лаври — його опорні пункти?**

— В Україні лише дві історичні лаври — Печерська в Києві та Почаївська в Тернопільській області. Святогорський монастир на Донеччині — така сама “лавра”, як і Харківський “собор”. Вони множать число лавр для набуття для себе більшого авторитету. Словом, надуваються. Та ж у них іконні мальовидла або плачуть, або кровоточать, або капають пахучим миром. Духовності й любові до ближнього у них — нуль, то треба компенсувати хоч такими показухами: збільшенням числа лавр і замовленими “чудами”. Захоплення двох лавр сталося з необачності й некомпетентності в церковних тонкощах тодішньої української влади. Визволити їх з московських рук і повернути українському народові буде важче й триваліше в часі, ніж було здати. Але це неодмінно станеться. А патріарх Кіріл хай відвідає і ці лаври. Зайде — і вийде. Гарно каже наша стара приказка: “Гість хороший зо всіх боків, а найкращий він ззаду”.

Кор. “СП”

ЧИЮ «БАТЬКІВЩИНУ» ШУКАЄ В УКРАЇНІ РОСІЙСЬКИЙ ПАТРІАРХ?

У зв'язку з візитом недавно обраного патріарха Московської і Всієї Русі Кіріла (Гундяєва) до України значно активізувалася промосковська п'ята колона всередині нашої держави. Тим більш, що російський владика заявив, що їде в Україну як на свою історичну “батьківщину”.

Із приводу цього національно-демократичні організації України прийняли Звернення, в якому йдеться:

“До нас їде патріарх! З низки його виступів та інтерв'ю.

8 лютого, інтерв'ю програми “Вести недели” на телеканалі “Россия”: “Я хотів би поспити мати городів русских — Киев, **нашу** древнюю столицю і центр руського православ'я”.

22 березня, виступ у Калінінграді (Росія): “Украина — это очень важная часть исторической Руси, которая сегодня проходит через огромные испытания. Но это **наш** народ, и я должен быть вместе со своим народом и в испытаниях, и в скорбях”.

За нашого пасивного споглядання відбувається ідеологічна диверсія. Чекають, чи витремо плямочки в обличчя, чи банально обсихатимемо. Бо Україна вже не Русь, а лише її частина, Київ — уже не наша столиця, а мордвина Кіріла Гундяєва, який має настільки широку душу, що гамузом нас усіх усиноворює. Лякає роздвоєність свідомості людини, яка набивається до нас у рідню. Уявіть румуна, який заявляє, що Рим — давня столиця Румунії, а Італія — їхня земля, бразильця — що Лісабон їхня столиця, а Португалія — теж. Чи мексиканців, перуанців, аргентинців, кубинців, що Мадрид — давня столиця всіх водночас. А ко-

ли згадати, що Кіріл Гундяєв не етнічний росіянин, а мордвин, то спостерігаємо унікальний випадок розтроеності. Якщо має бажання “бути вместе со своим народом и в испытаниях, и в скорбях”, то їхати потрібно не до нас, а в село Оброчное, що в околицях міста Лук'янова, Республіка Мордовія, і попросити у предків прощення за те, що зрадив їхню пам'ять і зрікся своєї нації, давньої й прекрасної. Раз зрадник — завжди зрадник. Ви бажаєте мати такого родича? Просто “здравствуйте, а ваша тетья” — Калягін відпочиває.

Його народ, його земля? Ющенко у прийомах, а Тимошенко — наймичка? У всьому світі такі вислови сприймають як образу і виклик, але лише чомусь не в нас. І це триватиме доти, доки доко-нечно не усвідомимо, що саме ми є прямими, безпосередніми та єдиними нащадками Київської Русі, її історії, культури, слави. І будемо тієї слави гідні!

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства “Просвіта”;
Руслан ЗАЙЧЕНКО,
голова виконкому УНА-УНСО;
Євген ЗОЛОТАРЬОВ,
голова Громадянської кампанії “Пора”;
Олександр ГУДИМА,
голова Братства Андрія Первозванного

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЧИ БЕЗЛИКЕ «НАРОДОНАСЕЛЕННЯ»?

Петро АНТОНЕНКО

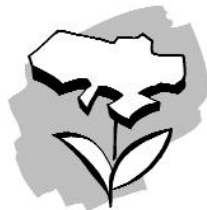
На пленарному засіданні Верховної Ради України 25 червня одним із перших розглядали проект постанови про проведення парламентських слухань “Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізаційних викликів: проблеми та шляхи збереження”. Автором проекту постанови є народний депутат України, голова ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Павло Мовчан, який у виступі з трибуни парламенту чітко аргументував потребу таких слухань. Перша причина — неприкритий, агресивний тиск Росії на Україну, особливо у сфері духовності, захоплення нашого інформаційного простору, продовження зросійщення під лемент про якусь “українізацію”. Друга причина — загроза національній самобутності держав в умовах глобалізації. Цю загрозу відчувають навіть у великих європейських країнах. Наприклад, у Франції держава вживає серйозних заходів, щоб обмежити американізацію національного духовного простору, захистити власне, національне. Подібні кроки для захисту від загроз національній самобутності, хоч би звідки вони насувалися, давно мала б зробити й українська влада, чого, на жаль, не відбувається.

Здавалося б, обговорення того, як нам зберегти національну ідентичність, мало консолідувати парламент. Але вже на стадії ухвали про парламентські слухання з'ясувалося, хто є хто. Типовим був виступ представника фракції регіоналів Колісниченка, одного з рупорів антиукраїнських сил. Він знову

забалакав про “захист прав” національних меншин в Україні, турбучись відомо про яку саме меншину. Знову вжив стосовно тих, хто дбає про національну самобутність, термін “фашизм”. За такі слівця варто і відповісти, але ревнителі імперського “інтернаціоналізму” нині ліплять ярлики “фашистів” охоче й безкарно.

Попри все, парламент ухвалив більшістю в 230 голосів постанову, якою на вересень цього року призначено ці парламентські слухання. Як зазначив В. Литвин, не варто противитися слуханням, адже на них кожен зможе висловити власну позицію. І це правда. А на слуханнях ми, напевно, ще почуємо чимало слівес українофобів, які воліли б, щоб замість національної ідентичності ми перетворилися на аморфне “народонаселення”. Тому пропонуємо читачам “Слова Просвіти” висловитися на тему, винесену головою ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка П. Мовчаном на трибуну парламентських слухань.

КРАЇНА МРІЙ

Чув я, чи то снилось мені,
Що існує країна мрій,
В тій країні росте чарівний гай.
У гай той може кожен увійти.
Відчувати таємниці.
Володіти секретом дивних чар.

Хай несе мене ріка
У фантастичному човні,
У небо несе,
Наче уві сні.

Там є своєрідні ходи,
Що сягають самих глибин,
Там тварини небесної журби.
Але я не питаю себе,
Де на мапі країна ся,
Та й нехайно рушаю у дальню даль.

Нас несе, несе ріка
У фантастичному човні
У небо несе,
Наче уві сні.

Олег СКРИПКА

ДУША ТАМ СПІВАЄ

Фото Ксенії Гладішевої

Колектив “Жайса” з Литви

Фото Ксенії Гладішевої

Тарас Компаніченко співає дітям казку

Фото Ксенії Гладішевої

НІНА МАТВІЄНКО ПРО ОЛЕГА СКРИПКУ І “КРАЇНУ МРІЙ”

“Я отримала величезне задоволення від знайомства з Олегом Скрипкою. Він дуже старається відроджувати українську культуру. Олег — надзвичайно цікавий сам по собі, дуже ризикований, дуже несподіваний: уміє бути водночас і народним, і сучасним; не говорячи багато, примушує молодь танцювати під його дудку й під його гармошку. На “Країні мрій” люди стають самими собою, бо їхня душа звільняється від сучасної щоденної ру-

тини. Хтось щось нав'язує, хтось диктує, як маємо одягатися, що маємо робити, а Олег розв'язує ці вузли на сцені, й людина стає справжньою — не залежною від нав'язування якогось смаку, моди, природнішою. Я бачила танці й дитячі обличчя. Діти підбігали до мене й казали: “Пані Ніно, можна Вас обійняти, можна поцілувати?” І летять вони на мене, і ми обнімаємося й обцілюємося, хоч і не знаємо одне одного. Ось як показує Олег людське єство — душа тоді співає. Люди стають красивими від атмосфери простоти і відкритості, що панує навколо”.

Фото Ксенії Гладішевої

Японське мистецтво фехтування на бамбукових мечах

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Івана Купала — це день літнього сонцезвороту, що тепер збігається з християнським святом Різдва Святого Пророка Предтечі й Хрестителя Господнього Івана, 24 червня за старим календарем, або 7 липня — за новим.

Як народне свято день Івана Купала відбувається з багатьма своєрідними обрядами та піснями.

У ніч із 6 на 7 липня на Дніпрі відбудеться традиційне святкове дійство “Ой на Івана, ой на Купала”. Участь беруть відомі фольклорні колективи “Гомін”, “Либідь”, “Стежина” та інші. Запрошуємо всіх охочих взяти участь у святкуванні.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301226
Наклад у липні — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

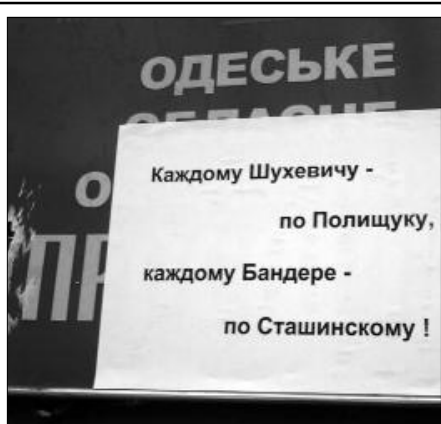
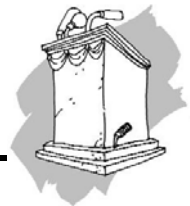
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.

4 820095 780016

ЧЕРГОВИЙ ВИЯВ УКРАЇНОФОБІЇ В ОДЕСІ

26 червня 2009 року було замазано коричневою фарбою вивіску “Одеське обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка” на будинку на вулиці Пушкінській, 19. Це вже не перший випадок, коли злочинці, ховаючись уночі, завдавали шкоди майну, що належить “Просвіті”. Неодноразово вивіску заклеювали різними плакатами образливого українофобського характеру (докази зберігаються у “Просвіті”).

Одеська обласна організація ВО “Свобода” розцінює ці випадки як вияви українофобії й нетерпимості в нашому місті. Органи внутрішніх справ повинні нарешті зробити все можливе, щоб не допустити подальшого пошкодження майна товариства “Просвіта”, знайти й покарати винних згідно з чинним законодавством.

«АГРЕСИВНИЙ» ДЛЯ КЛАНІВ НАРОД

Петро АНТОНЕНКО

Резонансне вбивство 53-річного жителя Голованівського району Кіровоградщини Валерія Олійника набуває політичного забарвлення. Безліч схожих злочинів, що, на превеликий жаль, відбуваються в державі день у день, зостануться в тіні. А цей набуває дедалі ширшого розголосу. Ще б пак: у вбивстві підозрюють представників влади, точніше, правоохоронних органів. А за їхніми спинами стоять ще вищі очільники. Немарно ж, окрім прямих підозрюваних — прокурора Голованівського району Євгена Горбенка та начальника районної міліції Михайла Ковальського, яких уже взяла під варту Генпрокуратура, що веде розслідування, “під роздачу” потрапили й вищі державні посадовці області й району: Президент України звільнив з посад голову обласної державної адміністрації Василя

Мощного і голову Голованівської районної держадміністрації Михайла Крижанівського.

Але в епіцентрі скандалу опинився народний депутат України з фракції БЮТ Віктор Лозинський. Саме його, не добіраючи виразів, Президент назвав слівцем із жаргону злочинного світу “паханом”, у світі якого на побігеньках менші “пахани” — керівники районної міліції й прокуратури.

Слідство в розпалі, тож зарано робити висновки. Але й без слідства зрозуміло, якими якщо не “паханами” — візьмемо м’якший термін — князьками на місцях почуваються деякі представники владної еліти. Особливо якщо вони ще й представники бізнес-кланів. Те, що Голованівський район був, м’яко кажучи, “під впливом” нардепа Лозинського, ні для кого не було секретом. Те, що сотні районів України давно вже у сфері впливу “впливових людей” — теж не секрет. І цим “впливовим людям”

часто-густо просто “муляють” люди “невпливові”. Але коли прості люди ще й хочуть дихати повітрям, ходити по своїй (чи вже не своїй?) землі, то тут вони заважають. Ще й агресивно. Це основна “версія” причин убивства людини, що її висувують нардеп Лозинський, який поки що числиться у свідках злочину, і його підручні: мовляв, Олійник поводився “агресивно”.

А ось що заявив заступник Генерального прокурора України Ренат Кузьмін, коментуючи затримання в Києві зазначених правоохоронців району: “Ми доставили їх у Київ, старанно допитали і переконалися, що версія агресивної поведінки Олійника, яку правоохоронці разом з нардепом від БЮТ Віктором Лозинським висували раніше, не витримує критики. Дані, які є у нашому розпорядженні, свідчать, що Горбенко і Ковальський були причетні до вбивства Олійника”.

Отже, сподіваємося, неупереджене розслідування, проведене без “озирання” на політичні перипетії, встановить, хто саме й наскільки є “агресивний” у нашому суспільстві.

ПОНУРА РЕАКЦІЯ НА ЗЛІСНІ ФАЛЬШИВКИ

Петро АНТОНЕНКО

На початку пленарного засідання Верховної Ради України 25 червня довелося спростовувати злісну дезінформацію, спрямовану проти... самого парламенту. Було зачитано заяву двох фракцій правлячої коаліції — БЮТ і НУ-НС, якою спростовувалася груба фальшивка, оприлюднена напередодні на Інтернет-сайті “Обозреватель” (або “Обоз”) і похапливо передрукована деякими газетами. Зокрема, в день засідання парламенту — газетою “Комсомольская правда в Украине” (ох, уже ці філії російських видань “в Україні”). Фальсифікатори повідомили, начебто Верховна Рада України “прийняла рішення”, згідно з яким у судочинстві держави вводилася друга офіційна мова — російська. Ось заголовки публікації на першій сторінці газети: “В украинских судах разрешили говорить по-русски”. І

дали: “После этого решения граждане могут сами выбирать в суде язык общения. На русском может идти не только судебный процесс, но и вести судейские протоколы”. Дезинформатори навіть вказали кількість “голосів”, набраних під час “голосування” за це рішення — 323.

Знайте: це повідомлення — повністю брехлива, безсовісна фальшивка, ідеться в заяві двох фракцій. Такого законопроекту не лише не ухвалювали, а навіть не вносили на обговорення.

Залишається дивуватися тому розгулу дезінформації в Україні, який не має нічого спільного зі свободою слова. Вдумаймося: ідеться про дезінформацію навіть стосовно законодавчого органу держави — її парламенту. Завтра нам оприлюднять “повідомлення” про що якийсь новий закон або який-небудь фальшивий “Указ Президента”. За такі

провокації в нормальній державі давно притягли б до суду. У нас же навіть спростування наша рідна влада не спроможна дати. Другого дня, 26 червня, в парламентській газеті “Голос України” стосовно цієї фальшивки не було ані окремої публікації зі спростуванням, ані тексту оголошеної напередодні заяви фракцій правлячої коаліції. Лише кілька слів (третина речення!) у звіті із засідання Верховної Ради. Сказано, що один із депутатів (насправді це була заява двох фракцій) спростував повідомлення “деяких ЗМІ”, хоч у заяві “деяких” було чітко названо — “Обоз” і “КПУ”.

Бідна держава! Схоже, скоро у нашої влади не залишиться медіа-ресурсу навіть для спростування фальшивок, для яких у нас медіа-ресурсу більш ніж потрібно. Доводиться спростовувати таким національно-демократичним, державницьким виданням, як наша газета, виданням, яких залишилося в Україні не так і багато і які чомусь у пасинках у нашої начебто української влади.

Фото Ксенії Гладішевої

Пам'ятник Марії Примаченко на території Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури

У КИЄВІ ЛЕНІНУ ВІДБИЛИ НІС І РУКУ

У вівторок о 4-й годині ранку п'ятеро осіб, які зараховують себе до праворадикальної націоналістичної організації, офіційно не зареєстрованої в Україні, пошкодили пам'ятник Леніну в центрі Києва.

Як повідомили УНІАН у ЦГЗ ГУ МВС України в м. Києві, за допомогою кувалди, зубила та молотка вони відбили у пам'ятника ніс і частково ліву руку.

Усіх п'ятьох затримано. Двоє з них раніше притягувались до кримінальної відповідальності за вандалізм. Серед затриманих — двоє студентів, один охоронець супермаркету “Ельдорадо” і двоє безробітних.

Порушено кримінальну справу за ч. 2. ст. 296 (хуліганство) Кримінального кодексу України. Імовірно, що справу буде перекаліфіковано за статтею, яка передбачає суворіше покарання, що залежатиме від висновків експертів щодо нанесення матеріальних збитків і зважаючи на те, що пам'ятник занесено до переліку культурних цінностей ЮНЕСКО.

УНІАН

(с) Олена Білозерська bilozerska.livejournal.com

Закінчення. Початок на ст. 1

Найближчі до І. Мазепи генеральний писар П. Орлик, генеральний осавул А. Войнаровський (Мазепин небіж) та рішуче налаштовані патріотичні полковники наполягали, щоб гетьман негайно порвав із Москвою. Однак Мазепа, розриваючись між Петром І та Карлом XII, і надалі демонстрував прихильність до царя, тим часом готуючись до об'єднання з його запеклим ворогом. Так, він нагромаджував запаси провіанту в Чернігові, продуктів і боеприпасів — у Батурині, зміцнював Стародубську, Чернігівську, Роменську, Гадяцьку фортеці нібито для захисту від ворогів, а насправді готував запаси для шведсько-польських військ. Проте московити випереджали шведів і захоплювали ці стратегічно важливі міста, нещадно розправляючись із оборонцями (найжорстокішу розправу вчинив у столичному Батурині Меншиков, випередивши Карла з Мазепою — саме напередодні батуринської трагедії Мазепа нарешті присягнув Карлові). Причину падіння українських міст-фортець дослідники вбачають, як правило, у зрадництві їхніх захисників. Та, на мою думку, істинна причина всіх падінь, занепадів, поразок — у деморалізації суспільства владною верхівкою.

УКРАЇНА — ЖЕРТВА РОСІЙСЬКО-ШВЕДСЬКОЇ ВІЙНИ

Між ворогами почалася зимова кампанія — так звана війна маніфестів, а в Україні запанував московський терор. У таких умовах було оголошено “вільні” вибори, й новим гетьманом обрано І. Скоропадського. Це був удар по прихильниках Мазепи. А шведсько-польською війською дошкуляла суворая зима.

Навесні 1709 р. Карл XII вирішив розпочати наступ на Москву через Харків і Курськ, та на шляху в нього стояла Полтава з московським гарнізоном з 4 500 вояків та 2 500 “добровольців” з міського населення. Шведи й мазепинці збудували шанці й узяли Полтаву в облогу. Хоч їм на підмогу привів 15 000 запорожців кошовий К. Гордієнко, та запекла оборона міста надовго скупала головні сили шведів. Тим часом Карл і Мазепа відрядили послів до Туреччини й Криму по підмогу, та безуспішно, а польське військо заблокував московський корпус. Це дало змогу Петрові зосередити свої війська й підготуватись до вирішального бою, який він планував розпочати 10 липня (29 червня за новим стилем). Сили московитів склали

47 000 піхоти, 14 000 кінноти й 78 гармат. Сили Карла й Мазепи — 36 000 піхоти, 17 000 кінноти й 56 гармат. На боці московитів була перевага сили й техніки, і тому Петро не ініціював битви, а вичікував, що спровокує на це Карла.

7 липня (27 червня за новим стилем) зі сходом сонця Карл XII розпочав битву. А перед полуднем битва скінчилась цілковитою поразкою шведів. Шведи втратили понад 9 000 убитими й близько 3 000 пораненими, московити — 1 300 вбитими й понад 3 000 пораненими. Карл XII, І. Мазепа, К. Гордієнко з півсотною старшин, особистою охороною гетьмана і з тритисячним загоном шведів і козаків переправились через Дніпро й увійшли в турецькі володіння. Решту шведсько-козацького війська московити взяли в полон, і згідно з пактом капітуляції, більшість козаків стратили, а інших заслали в Сибір.

Запорозьку Січ за перехід на бік Мазепи московити зруйнували вщент (операцією командували полковники П. Яковлев і Г. Галаган). Московити піддали терору всю під-

владну цареві територію України. При царській ставці в Лебедині діяла слідча комісія, яка люто розправлялася із супротивниками московської колоніальної політики. Паралельно з кампанією винищення українського духу, політичної волі й патріотизму Петро І провадив колонізаторську політику нещадної експлуатації людських і природних ресурсів України.

Коли в Конотопській битві ініціатива була за гетьманом та головнокомандувачем об'єднаних українсько-татарських сил І. Виговським, то в Полтавській битві І. Мазепа лишався у васальній залежності в шведсько-го короля як маріонеткова фігура політичної боротьби між Польщею, Швецією й Московією. Тому Полтавську трагедію України слід розглядати як наслідок авантюрно-егоїстичної гри безвідповідальних владців і як поворотний момент в українському державотворенні, що на 300 років позбавили український народ політичної волі.

Олександр ШОКАЛО

Марта ШОКАЛО,
Українська служба Бі-Бі-Сі

Знайомство з португальськими заробітчанами починається ще з літака. Рейс “Київ—Лісабон” не схожий на інші міжнародні рейси. Більшість пасажирів — прості українці: немолоді люди з провінції з натрудженими руками та втомленими обличчями. Дослухаюся до розмови жінок поруч — розмовляють про життя у Португалії. І залюбки розказують мені.

Валентина з Хмельницького повертається з відпустки. У Португалії живе вісім років. Каже, що не шкодує, що виїхала, але дітей не кличе, бо важка робота. В Україні була головним бухгалтером, а в Португалії збирає малину. Її товаришка Наталя разом із чоловіком працює на каменоломні. Зарплата невелика, але вони наймають окремі будинки, кілька разів на рік їздять відпочивати на океан і життям задоволені.

Жінки розповідають, що вже почуваються європейцями і ніякують від українських реалій. “Дай Бог, щоб ми так за 100 років жили”, — зітхає Надія. Вона їде в Португалію до сина, і хоче, щоб діти її колись туди забрали із Вінниці.

Відтоді, як українці масово почали виїжджати на заробітки до Португалії, минуло десять років. Тоді тут їх було майже сто тисяч. Тепер трохи більш як сорок. За ці роки їхній статус змінився: вони вивчили мову, майже всі легалізувалися, купили житло, перевезли родини. Та досі для багатьох життя лишається важким. Однак, як вони кажуть, легше, ніж в Україні.

“Хочу звикнути вдома, але ніяк не можу. Тут ліпше: більший заробіток, стабільність, життя легше, без проблем. Удома, як приїду, все якісь проблеми”, — каже мені чоловік, якого зустрічаю на вокзалі у Лісабоні. Звідси щотижня автобус вирушає в Україну. Цього разу автобус напівпорожній. Більшість пасажирів їде додому в гості. Ніхто не сказав, що повертається назавжди.

“Не знаю, подивлюся як виїде. Як приживуся в Україні після семи років у Португалії, то залишусь, якщо буде робота”.

“Поки що тут. До ліпших часів”. “Діти мене кличуть, але не хочу. Ще рано, ще трошки”.

Ось таке почула від людей. Їхні долі схожі. Усі вони в Португалії давно. І майже всі працюють на важких роботах: будівельники, доглядальниці тощо. Дехто навіть зараз має проблеми із документами.

“Я тут уже 10 років, а ще досі жодного разу не був удома. Дуже хочу, але не маю змоги, бо бос не

НА ЗАРОБІТКИ — В ЛІСАБОН

дає дозволу на легалізацію”, — розповідає чоловік, який проводить додому дружину. Вона їде до доньки. “А вас донька не кличе додому?” — запитує. “Та вона вже й не пам’ятає та-та. Я лишив її маленькою, трирічною”.

Тримає українців у Португалії не тільки стабільний заробіток, а й ставлення до них самих португальців.

“Хоч ми іммігранти, до нас удома так добре не ставляться, як тут”, — хвалиться Стефанія.

“Жиєш, працюєш, і тебе поважають. А в нас... Я їхав уперше додому, то до мене в Києві на вокзалі пристала міліція. Перерили всі сумки, 175 євро забрали — половину того, що віз. А тут скільки працюю, ще жоден поліцейський не спитав про документи. Нема в нас добра! Нема чого вертатися! Тому й люди добре роблять, що роз’їхалися по світі. Хоч дітям допоможуть”, — каже чоловік, який їде в Україну на синове весілля.

Майже скрізь мене супроводжує Василь Шайтанюк — відома серед португальських українців людина. Він — один із засновників Спільноти українців у Португалії. Це його автобус перевозить людей в Україну.

Василь змушений був приїхати

дянина, — те, що не можу брати участі у виборах”.

Павло розповідає, що Португальська держава всіляко підтримує українську громаду. Безплатно надає церкви — першу українську церкву в Лісабоні відкрив португальський священник; допомагає українським школам, яких тут близько двадцяти. Єдине, чого не має громада, — власної газети. З 2001 року в Португалії виходять газети “Слово” та “Маяк Португалії”. Обидві російськомовні. Як стверджує Павло, їх фінансує російське посольство. “Вони анти-українські, не друкують

“хрущівку” в Києві. Низькі ціни на комунальні послуги та харчі: м’ясо втричі дешевше, ніж в Україні. Розвинена система страхування, якою скористалася моя співрозмовниця Тетяна: “Маю стільки страховок, що якби зараз умерла, мій син був би дуже багатий — мав би квартиру, 100 тисяч євро”.

Мене вразило, що португальська влада щомісяця виплачує українцям по 30 євро допомоги на кожну дитину, навіть якщо діти в Україні. Про це розповів Віталій Шевчук, у якого три сини: “Наші тут цим зловживають. Знаю, що багато хто підробив довідки і з ними отримував гроші. А португальці наївні — вірять ксерокопіям. А коли вже зрозуміли, що ми можемо шахраювати, то кажуть: приведи дитину. То наші позичають одне в одного дітей”.

Віталій Шевчук утік до Португалії від успіху та багатства. В Україні займався політикою і був власником швейної фабрики. Тут працює охоронцем на заводі. Каже, що щасливий. Біля його хати — грядки: тут і редька, і цибуля, картопля, яка родить тричі на рік, але не росте кріп. Під вікнами — помаранчеве дерево. Господар припрошує збирати апельсини, щоб не гнили. “Я тут вільний. Тут усі всімаються. Навіть коти тут добріші, собаки не кусаються”, — жартує Віталій. — Не думаю, що ми зіпсували ложкою дьогтю цю гарну країну — вписуємося, асимілюємося. Людині, яка вже тут пожила, важко переінакшуватися. Мене обурює, коли дивлюся наше телебачення: чомусь більшість депутатів каже, що ми тут батраки, мало не унітази миємо. Люди добрі, приїдьте, подивіться!”

На українське телебачення в Португалії я натрапила тільки раз — у домі Віктора й Наталки. Вони мешкають і працюють на острові Троя, що через затоку від Сету-бала. Це курортна зона, так звані дачі багатих португальців. Віктор — садівник, Наталка — прибиральниця. Приходжу до них на свято, садять за стіл. Частують капусняком і домашніми маслами, які вирости під пальмами. Розмова — теж про переваги життя у Португалії. Хоч, мабуть, якби не я, вони і не говорили б про високу зарплату, зручності та хороше ставлення господарів — усі до цього звикли. По телевізору — українські новини. Це як повідомлення з іншого світу. Там важко, криза, холодно. А тут про кризу не згадують, за вікном сонце й океан, мимоволі переходимо на розмови про те, коли краще збирати мушлі, скільки діток народилося у місцевих дельфінів.

У Португалії я побачила Україну, про яку мріють удома. Можливо, ці люди зроблять її такою, коли повернуться.

в Португалію, бо мав великі борги. В Україні йому не дали займатися бізнесом — він мав 100 гектарів землі. “Судився роками, і мене наша судова система довела до ручки”, — розповідає.

Вісім років тому в Португалії Василь починав зварювальником, тепер — власник кількох фірм. Купив машину, квартиру. Має власне туристичне агентство, а також магазин українських продуктів у центрі Лісабона. Тепер уже не він працює на португальців, а вони — на нього.

Українці порівняно з іншими іммігрантами, наприклад, з колишніх португальських колоній в Африці, інтегрувалися найліпше. У Португалії навіть росіян та молдован називають “ucranianos” (“українці”).

Мені пояснили, що португальці, можливо, тому такі добрі до мігрантів, що самі їздять по світу на заробітки. Зараз, наприклад, їх тільки в Анголі три мільйони: країна відбудовується, і зарплати там вищі, ніж на батьківщині.

За десятиліття в Португалії з’явилося багато змішаних шлюбів. Українські жінки подобаються тутешнім чоловікам. А тутешні жінки вважають українців відповідальнішими й хазяйновітшими. Принаймні так каже дружина-португалка Павлові Содосі — голові Спільноти українців у Португалії. Він досі громадянин України. Давно вже міг отримати португальський паспорт, але не хоче: “Як громадянин України в Португалії я досить захищений. Єдине, що відрізняє мене від португальського грома-

матеріалів, які ми даємо”, — розповідає він і зауважує, що росіян у Португалії вдсятеро менше, ніж українців.

Посольство України в Португалії не може спонсорувати газету, бо не має на те коштів. Щороку їхнє фінансування скорочується, навіть на проведення українських свят. Часто гроші на це дають самі португальці або міжнародні компанії з переказу грошей.

Увесь час у Португалії чула про переваги тутешнього життя. Чудовий клімат, тиша і спокій, низькі ціни. Хорошу квартиру з ремонтом і вбудованими меблями в Лісабоні можна купити за менші гроші, ніж

* * *

Стрілою вершники летять —
Шапки зриває стрічний вітер,
Мов прагнуть волю наздогнать
Чи власну долю перестріти.

Чи доженуть? Чи переймуть?
Отак сторіччя у гонитвах —
Така вже непутяща суть,
Така гірка наша молитва.

Коли ж свободу й здобули —
Не втримали — пересварились.
Орди здолати не змогли,
Бо лиш один із одним бились.

Так без початку і кінця —
У змовах, зрадах і незгодах
Терзаючи людські серця,
Віддаючи свій край забородам.

...Стрілою вершники летять —
Чи власну долю перестрінуть?
Чи в битвах між собою згинуть
Й Україну знов занастають?
Куди ж то вершники летять?

ГОЛОС

Здаля долинув рідний голос —
Крізь зойки й скреготи заліз.
Я ждав його, як сонця колос,
Як розпач — неутішних сліз.

Несила вже його забути —
Він дорогий мені і люб...
Я так жадав його почути,
Нехай крізь гвалт і гамір юрб.

Почув — і серце просвітліло
І омузичилась душа.
...Та промінцем промиготіла —
І згасла голосу свіча...

І знов довкола — ані звуку.
І потяглась за миттю мить.
Почутий раптом голос друга
Нестерпно ние і щемить.

* * *

Хлопчачий голос в простір лине,
Відлунюючи у серцях.
Співає хлопець про Україну —
Співає з вірою в очах.

О, це божественне причастя —
Любов, яку не осягти.
Отак, мабуть, співає щастя
І сходить з неба Дух Святий.

НА БАЛЕТНІЙ ВИСТАВІ

Вигин тіл, натхненні лиця,
Вільний музики порив —
Дивовижні людоптиці
Із розлетом пружних крил.

Юні, спритні, відчайдушні —
Я колись був, як вони,
А тепер журливо й скрушно
Додивляюсь дивні сні.

І нічого вже не вдію —
Все в цьому світі має строк,
Лише серцем молодію
Від чарівних заморок.

* * *

Я вулицю свою у віршах оспівав,
Та як не оспівать
тих літ моїх юначих?!
Всі сторони життя
там уповні пізнав —
Любові терпкий смак
і знаду губ гарячих.

Там вперше все було —
і радість, і печаль,
Скорботи гіркота
і щастя поцілунків.
Ази життя не по книжках вивчав,
І доля не завжди
підносила дарунки.

Та я сердечно вдячний і за те,
Що я такий, як є, —
Не кращий і не гірший.
Літ віхола стрімка снігами замете
Тих згадок сад —
залишаться лиш вірші.

Дарунок мій
бруківці юних літ —
Тій вулиці, що Паньківською
зветься,
Що у душі залишила свій слід,
Який уже довіку не зітреться.

ДИВЛЮСЬ НА СЕБЕ ІЗ ВЕРШИНИ ЛІТ

Дивлюсь на себе із вершини літ —
О, як далеко, брат, тебе занесло,
А вантажу, немов наплакав кіт,
Мабуть, не дуже
налягав на весла?

Хоч намагався проти течії,
Та від безсилля
побивався й плакав.
Траплялося, співали солов'ї,
Але здебільшого
все гавкали собаки.

Та гріх мені на долю нарікать —
Всього було,
та швидко проминало.
Хоч грівся біля
батьківських багать,
Та все ж байдужим
був до ритуалу —

До клятв і заклинань,
до слави та ганьби,
До присягань у вірності й любові.
А просто жив із добрими людьми
І розмовляв на рідній своїй мові.

І у Сірка очей не позичав,
А на шляху все обминав трибуни.
Хоч в розпач і впадав,
та не кричав,
Натхненно грав,
але не рвав я струни.

Олесь ДОРІЧЕНКО

З ВЕРШИНИ ЛІТ

В краях далеких
вірних друзів мав,
І в рідному краю,
але не так багато.
Хоч і тортур в житті не зазнавав,
Але усе ж болять мені стигмати.

Мо', й не стигмати —
травми від падінь,
Та й літ тягар вже до землі згинає.
Вільготно ж як було
в порі тій молодій,
Але ціну життю тепер
я лише знаю.

До біса і вождів,
і блазнів пережив,
Та й з гарними людьми
Прощатись довелось.
У зграї посіпак чинів я не просив,
Хоча на хліб
і зароблять прийшлося

Лиш танцями —
не струнами душі,
Фізична сила — то лише робота,
Але завжди з свободою дружив
Й системі навісній чинив
Посильний спротив.

Отак дістався аж до верховин,
Але не слави
чи визнань, а років.
І через часу безупинний плин
Усе тривожить
й дошкуля неспокій.

Мабуть, тому, що мало так устиг,
І вже снаги не стане надолужить.
Хоч кількасот картин
намалювати встиг —
Чого ж тоді той клятий
ворон кружить?

Дивлюсь на себе ніби із-за хмар,
Де я підліток —
просто хлопчик Шура,
Що чимчикує крізь війни пожар,
Не знаючи іще,
що є література,

І музика, й краси
незгасний світ —
Лиш хлібні карточки,
нестатки та хвороби.
І він мені не посила привіт —
Не може уявить себе
в моїй подобі.

...Дивлюсь на себе
із вершини літ —
О, як далеко, брат, тебе занесло,
А вантажу, немов наплакав кіт —
Мабуть, не дуже
налягав на весла?!

ТИХ ПРАГЛИБИННИХ ЗВУКІВ ПЕРЕЗВА...

І. ДЕВ'ЯТА СИМФОНІЯ АНТОНА БРУКНЕРА

...Розпачливість віолончелей
І контрабасів перезва.
Розверзнуте склепіння стелі
Космічні сфери відкрива.

Цей лет меланхолійних скрипок,
Цих туб клеочучий вулкан.
Мов велет у розпуці хлипа,
Мов ошалілий океан
Змітає все в скаженій люті —
Грім барабанів, зойки сурм.
Творця пориви незбагнуті.
Оркестру всеосяжний струм
Жбурля глибін чуттів пізнати
Із цілим світом віч-на-віч,
Де ані підступу, ні зради,
А лиш нестримний волі клич.

2. НЕЗБАГНЕННЕ ФОРТЕП'ЯНО

Незбагненне фортеп'яно,
То розбурха, то приспить,
То шаленим ураганом
Пломінь серця роз'ятрить.

Роз'ятрить і розбентежить,
Щоб у спалахах зірниць
Дивним чаром замережить,

Піднести — і кинуть ниць
В розтривожені стихії,
В вогневиці почуттів,
Звабити та обнадіять
Й вдарить в струни золоті.

Ще дихнуть солодким трунком,
Щоб наслати дивні сні.
І чарівним візерунком,
Ніжним леготом весни
Сокровених мрій торкнутись,
Притлумивши всі жалі, —
Власній долі усміхнутись
Й бути щасливим на землі.

Піаніст зняв з клавіш руки.
Стихли струни. Змовк рояль.
Але ще відлуння звуків
Лине в неозору даль...
Змовкли струни... Стих рояль...

3. З БЕЗДОННИХ ПРАГЛИБИН ЛУНАЮТЬ ВОЇВ КРОКИ

*Враження від симфонічних
поем Отторіно Респігі "Пінії
Рима" та "Римські свята"*

Крізь шал стихій,
під зблиски вогневиці
І праглибинних звуків перезву,
Під римських піній шум
і грізний подзвін криці —
Я музики молюся торжеству —

Мелодій пружних
крилам незборимим,
Осяянню шоломів золотих,
Відгомону нездоланого Рима,
Де Колізей ще й дотепер не стих.

Він крізь віки
азартом диким диха,
Юрмовищами хрипких голосів,
Що перейшли
тисячолітню кригу, —
Із брязкотом мечів явилися усі,

Щоб сколихнути силою й красою,
Аби явити велич і могуть,

Запложеної дивною ясою
І залишити слід на незабудь,

Щоб розтривожить
незворушний спокій
Когортами розбурханих видінь.
З бездонних праглибин
лунають воїв кроки
Воланнями людських
стовпотворінь.

Та раптом стихнуть
сурми і тамтами,
І диригент з чола обітре піт,
А музика іще витатиме над нами,
Аби не дати вернутися в цей світ
Отак зненацька —
в безлад веремії,
У лютю і підступ
людських протиріч.
...Скінчилась музика,
а серце уже мріє,
Щоб знов зустрітися
із нею віч-на-віч.

* * *

Пішли за межу оборонці —
В нерівних боях полягли
У рідній до болю сторонці,
Яку захистить не змогли.

Сичать ненависні злостивці —
Героям анафему шлють.
Де ви, волелюбні вкраїнці,
Чом спить ваша праведна лютя?

Аби захистити хоч пам'ять
Отих, що зійшли в безгоміні.
Манкурти Україною правлять
Та кпинять із наших святинь.

* * *

Хто Ти, Україно? Привид?
Дійсність?
Чи справді є Ти? Чи нема?
Чи марно ми

клялись на вірність?
Чи прагли волі задарма,
Коли в любові присягались,
Зрікаючись в собі рабів?
Коли ж явилась нам — злякались,
Ще, мабуть, очі заслабі
До сяйва сонця — до свободи,
До простору без берегів?
Звабити та обнадіять
Моя Українонько, хто Ти?
Чи не донька, була, богів
Прадавніх наших,
Праслов'янських?
В Тобі нуртує їхня кров —
Над анатеми християнські,
Над нетерпимості покров.

Ти наша мати, наша доля —
Гірка любов, що не здолає.
...Ген вершників гурти по полю
Тобі назустріч вже летять.
Полоще стяги вітер стрічний,
Шлики червоні, бунчуки...
Преславні наші козаки
Стрімко летять назустріч волі,
Мов провидіння, мов мана...
...Та мов невидима стіна
Їх розділя на тому полі.

Чи є, Україно, Ти? Чи ні?
Чи у піснях і думах лише?
Хто ми у рідній стороні?
І що ми по собі залишим?

* * *

Хоч в'ялим листям
осінь уже й дише —
Та час від часу сонце прозирне,
Щоб висвітлити те,
що наймиліше —
Кого кохав і хто любив мене.

І стане враз і тепло так, і щемко,
І дорогі обличчя пропливуть...
Ти їх кохав, Олесю Доріченку,
Вони іще в душі твоїй живуть.

...Уже й зима.
Від снігу гілля гнеться,
А я все згадую.
Чи згадують мене?
Крізь відстані і час
Хтось, може, і озветься,
Крізь років течію
чийсь погляд прозирне.